

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Kemal Ateş Çürük Kapi

öykü



Kemal Ateş, 1947 yılında Kaman'da doğdu. Ankara Atatürk Lisesi'nde okudu. 1970 yılında DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi, aynı bölümde "Türk Romanında Yöre Diline Yöneliş" konulu yüksek lisans tezini hazırladı. Doktora çalışmasını Ankara Üniversitesi Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı'nda yaptı. *Varlık*, *Türk Dili*, *Yansıma*, *Hürriyet Gösteri*, *E*, *Virgöl*, *Öğretmen Dünyası* dergilerinde; Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde yazıları yayımlandı. Edebiyat dünyasında gecekonduları anlatan roman ve öyküleriyle tanındı. Bu yapıtlarıyla Lions, MAY, PEN Yazarlar Derneği Orhan Kemal Ödülü, TESK-Edebiyatçılar Derneği Ödülü'nü kazandı. Ayrıca *Yitik Kuzular* (Çingirak) adlı çocuk oyunu Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü'yle değerlendirildi.

Ateş'in Eserleri:

- *Çürük Kapı* (MAY Yay., 1978; Okar Yay., 1979; Öğretmen Yay., 1985; *Bir Şarkıyı Dinlerken* ile birlikte Milliyet Yay., 1998; İmge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Toprak Kovgunları* (MAY Yay., 1982; Doğan Kitap, 1999; İmge Kitabevi Yayınları, 2005)
- *Geç de Olsa* (Hatipoğlu Yay., 1989)
- *Yitik Kuzular* (Cem Yay., 1992)
- *Bir Şarkıyı Dinlerken* (Cem Yay., 1995; *Çürük Kapı* ile birlikte Milliyet Yay., 1998)
- *Öğretemediğimiz Türkçe* (Cumhuriyet Kitapları, 1999, 2000, 2003, 2004)
- *Türk Dili* (6. baskı, 1999)
- *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları* (Kültür Bakanlığı Yay., 2000)
- *Çingirak* (1. baskısı *Yitik Kuzular* adıyla yapıldı, Kültür Bakanlığı Yay., 2000)
- *Küskün Fotoğraflar* (İmge Kitabevi Yayınları, 2005)
- *Türkçem Mahzun Ben Mahzun* (İmge Kitabevi Yayınları, 2005)

İmge Dağıtım

Ankara

Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95-96 / 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul

Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10
E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Kemal Ateş

Çürük Kapı

Öyküler

5. Baskı



İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 975-533-498-X

© İmge Kitabevi Yayınları, Kemal Ateş, 2007

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

5. Baskı: Ocak 2007

Kapak
Murat Özkoyuncu

Düzelti
Alaattin Topçu

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 70 93-94 • Faks: 418 10 46
www.pelinofset.com.tr

İçindekiler

Çürük Kapı.....	7
Atike Teyzenin Kuyusu	19
Oruçtum Yav!.....	31
Gece Kaçan Müşteri.....	39
Erdal.....	47
Şen Ola Düğün	55
Terzi	71
Aklım Hep Onlarda	79
Bektaş'ın Eski Karısı	85
Boya Kutuları.....	95

Çürük Kapı

– Evimiz yıkılmazsa, bana da bir göz oda yapacaksınız, değil mi? Ders çalışacağım bir oda.

Çocuğa hiçbir karşılık vermediler. Ne “olur,” dediler, ne de terslediler. Yalnızca ana, gözlerini kocasından ayırmadan birazcık gülümseyebildi. Baba duymadı bile.

Sorusu yeterince ilgi görmeyince, şakaya gelmez günler yaşadıklarını daha iyi kavradı çocuk. Lokması ağzında büyüdü. Deminden beri bir şeyler atıştıran yalnızca çocuklardı. Babayla ana kahvaltı yaptıklarını unutmuşlardı. Hep de böyle olurdu: Korkular, kaygılar bu “mübarek” sofranın başında konuşulurdu. Anayla babanın fısıltıları uzadıkça, çocukların yüreğine kocaman bir ağırlık çöküyordu. İştahları kaçıyor, yedikleri öte aşmıyordu.

Baba:

– Allah keşfe gelenlere merhamet verir inşallah! Bir etek para döktük şu eve. Yıkılırsa işimiz kötü. Belimiz doğrulmaz bir daha.

– Birkaç tanık ayarlamalıyız, dedi ana da.

– Keşifçiler yarın geleceğine göre, biz geç bile kaldık. Açıkçası, yalan söyleyecek birkaç komşu. Bu eve on yıllık diyecek iki üç komşu bulmalıyız, yarın hazır olsunlar.

Yarın keşfe gelecek görevliler, bu ev on yıllıktır, diye rapor verirlerse, yıkılmayacak, bağışlanacak. Oysa üç yıl oldu burası yapılalı. Gelenleri nasıl inandıracaklar, daha doğrusu nasıl kandıracaklar? Her şey onların vicdanlarına bağlı; üç yıldan beri içinde oturdukları ev ya yıkılacak, ya kurtulacak.

– Allah yüzümüze baksın gayri! Kurban olduğum Allah! diye inledi ana.

Çocuğun usuna deminki soru yine takıldı:

– Kurtulursa bana bir göz oda yapacak mısınız? diye bir daha sormak geçti içinden. Hiç de sırası değilken, niye dilinin ucuna gelip gelip gidiyordu bu soru?

Sınıf öğretmenleri Necmiye Hanım, “Kaman Kaymakamı” diye severdi Orhan’ı. Geçen yıl ortaokulun birinci sınıfını da onda okudular. Dersi soru sorarak işlerdi. Ne de güç sorular bulurdu. Çok zaman koca sınıfta yalnız Orhan’ın parmağı kalkardı. Başka parmak göremeyince, Necmiye Hanım:

– Söyle bakalım Kaman Kaymakamı? derdi. O da bir kaymakam ağırbaşlılığıyla yanıtlardı soruyu.

Bir gün Necmiye Hanım kişisel dosyalarını doldururken:

– Aileniz kaç kişi? diye sordu.

– Altı kişi, dedi Orhan.

– Eviniz ders çalışmana uygun mu?

– Uygun, öğretmenim.

– Kaç göz eviniz?

– İki...

Necmiye Hanım’ın maviş gözleri dışarı uğradı. Çıkıştı:

– Altı kişi... İki göz oda... Nasıl uygun olur ders çalışmana evladım?

İlk kez kızdırmıştı Necmiye Hanım'ı, ilk kez şaşırtmıştı. Sınıfın en çalışkanı iki gözcük evden geliyordu. Tembel bir öğrenci gibi utanç içinde oturdu yerine. “Evimiz beş göz,” diye yalan söylemediğine pişman oldu. Ders sonuna dek yüzündeki kırmızılık gitmedi. Sıkıntudan ter bastı. Üzüntüsü akşam da, gece de sürdü. Büyük bir gaf olmalıydı bu: Altı kişi, iki göz dam... Necmiye Hanım hiç mi böyle evler görmemişti? Neydi o şaşkınlığı öyle! Kaymakamlık elinden gitmiş gibi üzgündü Orhan. Belki de Necmiye Hanım, “Kaman Kaymakamı” diye bir daha sevmeyecekti onu. Koca bir makam elinden alınmış gibi üzüldü.

Şu ev bir kurtulsun, ders çalışacağı bir oda isteyecek, mutlaka yaptıracak bunu. O zaman altı kişiye üç göz ev. Buna da bir şey diyemez ya Necmiye Hanım.

Evdekiler bir deprem bekliyor gibi tedirgindiler. Sanki bir deprem olacak, evleri barkları yıkılacak, çoluk çocuk açıkta kalacaklardı. Ağızlarında unutulmuş lokmalarla dalıp dalıp gidiyorlar. Korkulu bir düşünüş yaşıyorlar kesintisiz. Yıkım görevlileri geliyor, boşaltıyorlar evi, dört yandan dört amele, giriyorlar kazmayla, güüür... Üç yıldır oturdukları ev toz bulutu, enkaz yığını... Birkaç kez yıkılmıştı evleri. Son gelişlerinde acıdılar mı, yoksa seçimlerin yaklaşmasından mı, nedir, tutanak tutup gittiler.

Hemen her gün bir sürü ev yapıp yıkılıyordu. Küçük karton kutuları andıran gecekonduların buldozerlerle yıkıldığı bile oluyordu. Yine de dümdüz olmuş barınaklarını bırakıp gitmiyorlardı. Yıkım görevlilerine önce yalvarıyorlar, ağlayıp sızlıyorlar, acındıramazlarsa, sövüyorlardı. Karşı sırtlarda her gün onlarca ev yapıp yıkılıyordu. Ne inattı bu böyle? Yıkılmış evler, terk edilmeyen siperler gibiydi. Sonunda bu adamlar değil, devlet pes etti. Köyünden gelen yoksulların başarması gereken, kazanması gere-

ken ilk savaş buydu, başını sokacağı iki göz dam. Bu olmazsa, daha başından yitirmiş sayılırlardı savaşı.

Orhan, günlerce yıkıntılarda yaşayan insanlar görüyordu; sonra bir gün yine ev oluyordu o yıkıntılar.

Zabıtayı görünce tir tir titreyen, dilini yutan adamlara, bıçak kemiğe dayanınca Tanrı kürek gibi bir dil verirdi, kocaman bir dil: “Biz bu ülkenin insanı değil miyiz?” diye bağırırlardı. Birden, dünyanın en güçlü insanları bunlar olurdu sanki. Sırtlarında taşıdıkları ağır yaşam, amansız bir patlama olurdu. Neler neler söylerlerdi yıkıcılara. Yıkıcılar canlarını güç kurtarırlardı.

Çocuklar yıkık evlerin başında saatlerce oyalanırlardı. Yüzlercesi birden üşüşürdü yıkım sırasında. Belediye görevlilerine ilk tepki onlardan gelirdi. Cipleri önce çocuklar taşardı. Zabıtaları kızdırmaları diye, büyükler çocukları uzaklaştırırdı. Küçücük kaplar gibiydi çocukların yüreği, hemen taşıveriyordu. Daha sabrı tatmamışlardı onlar, sabrı tanımamışlardı. İsteklerini, tepkilerini ertelemeyi öğrenmemişlerdi. Zabıtaları taşlamaktan başka bir şey düşünmezdi çocuklar. Büyükler ise, her durumda yine de bir uzlaşma yolu olacağına inanırlardı: En başta rüşvet vermek.

Evleri yıkılırken üçünde de oradaydı Orhan. Aklında üç gibi kalmış ya, belki de dört kez yıkıldı şu ev. Zabıtalalar gelince insan bir tuhaf oluyordu; korku ellerini kollarını bağlıyordu. Suçsuz birinin asılışı gibi, acı içinde seyretiliyorlardı komşular. En çok da anasından önce babasının ağlaması koyardı Orhan’a. Güçsüz bir aile olduklarını ailenin en büyüğu böyle anlatırdı: Ağlayarak... Babanın ağlamasını doğal bulmuyordu çocuk. Böyle gözü sulu insanlar arasında gerçek daha da katlanılmaz oluyordu.

Ana, neden sonra çayını aldı:

– Sıkma canını herif! dedi. Elle gelen düğün bayram. Binlerce ev yıkmakla baş olur mu? Âleme ne yapacaklarsa, bize de o olacak.

– Öyle! dedi baba da. On yıllık diye rapor verdikleri evler hep on yıllık mıydı sanki? Bir gün bunun önüne geçilmeyeceğini devlet de anlayacak eninde sonunda.

Yeni geldiklerinde buralar bomboştu. Biraz da bu boşluk, bu yalnızlık korkuturdu onları. Sonra dağ taş gecekondu oldu, yol bel demediler ev yaptılar.

Bu gecekondular yüzünden çocukların top alanı sık sık değişiyordu. Tam bir alana alışıyolar, biçim veriyorlar, taşını toprağını ayıklayıp kaleleri kuruyorlar, bir de bakmışlar ki kaşla göz arası birkaç ev birden yapılmış. Öyle de çoğalıyor, öyle de çoğalıyorlar ki koşmakla yetişilmez. Ya-sak masak söktüğü yok bunlara. Top alanları ellerinden gidince, çocuklar ihbar etmeyi bile düşünüyorlar. Kızıyorlar gecekonduculara, kızıyorlar ya, devletin yasağını düşünmeyen adamlar, onların topunu düşünür mü?

Yaz iyiden iyiye gelmişti. Güneş sıcacık, incitmez gözlerle bakıyordu dünyamıza. Kadınlar bulaşıklarını, çamaşırlarını dışarıda yıkıyorlar, suları ev önlerine ya da küçük arklara dökülüyordu. İki kuş -kırlangıçtı galiba- kesik, tiz sesler çıkararak uçup geçti üstlerinden.

Ana ile baba, sofraya başındaki konuşmalarla da yetinmiyorlardı. Hemen her sabah, birkaç metre öteye, Şadiye halaların evinin ardına çekilip oradan bakıyorlar bir de. Bugün yaptırmışlar gibi, bakıp duruyorlar evlerine. Sırtlarını halanın evine verip diz çöküyorlar, o zaman fısıltıları daha da uzuyordu. Orhan beriden onların yüzündeki korkuyu, kaygıyı okuyor. Fısıltıyla konuşmaları daha da korkutuyor onu. Fısıltı neyin dilidir biliyor çocuk. Baba işe geç kaldığını unutmuş, dünyayı unutmuşlar. Çevreden gelip geçen komşulara da fazla yüz vermiyorlar.

Çocuk açık kapıdan boyuna onlara bakıyor. En kötü korkuları ana ile babanın güven bulmayan davranışlarından algıladı. Bugün de öyle: Uzaktaki korku, uzaktaki tehlike bir ana-baba yakınlığında, öylesine güçlü duyuyor;

yüreğinin içinden ateş ediliyor gibi, korku öylesine yüreğince yakınında. Kazmalar yüreğine vurulacak, küçücük bir çocuk yüreğinde kocaman bir ev yıkılacak.

Üç yıllık eve, on yıllık diye rapor verirler mi? Yeni olduğu besbelli: Duvarları ak, kiremitleri kıpkırmızı. Yalnızca dış kapı eski görünümü veriyor. Yer yer çürümüş, eski bir kapı bu. Ucuz olduğu için istimlak edilen evlerin birinden alınmıştı. Ne yapsınlar? Domates gibi, üzüm gibi, elma gibi, kapının da çürüğünü alabilmişlerdi. Hatta ana kızmıştı kapının eski oluşuna. Şimdi seviniyorlar. Gözler dönüp dolaşıp bu çürük kapıya takılıyor. Bir çürüklüğe umut bağlamışlar, çürük kapı bir umut kapısı oluyor gözlerinde. Sanki gelenler, koca evi bırakıp yalnızca bu kapıya bakacaklar, böyle umutlanıyorlar.



Akşam yemeğimizi doğru dürüst yemedik. Bizi destekleyecek tanıklar gerekliydi, onları hemen bulmalıydık. Kimlerden yardım görebilirdik? Kime güvenebilirdik? Dost var, düşman var. Kim candan dost, kim düşman bilinmez ki! Babamla anam, komşularla ilişkilerimizi düşünüp, kimlerden yardım görebileceğimizi tartışıyorlardı.

Sağımızda Kayserili Muhittin amcanın evi var, daha sonra da onun akrabalarının evleri. Bizden bir yıl önce gelmişlerdi. Aramızda ufak tefek tatsızlıklar oldu. Buraya ev yapmamızı istemezlerdi. Dört yanlarını da kendi akrabalarıyla doldurmak istiyorlardı.

– Şunlara ağız eğmeyelim, dedi anam. Geç onları.

Arkamızda oturan komşular Bayburtluydu, hiçbir yakınlığımız yoktu onlarla. Sonra bizim için işlerinden kalıp tanıklık etmezlerdi.

Önümüzde halamlar oturuyordu, akraba olduğumuz için tanıklıkları kabul edilmeyebilirdi.

Solumuzda ise, Zakir amcalar, Rıza amcalar ve öteki hemşerilerimiz vardı.

Babam:

– Gene hemşerilerimizde umut. Kapı komşusuyuz şurda. Sonra Zakir Ağa ile Rıza Ağa'nın işi gücü yok. Akşama dek evdeler.

– Olur, dedi anam. Dediğin gibi evdeler her zaman. Bizim için işlerinden güçlerinden kalacak değiller ya.

Anam ile babamın ardına ben de takıldım. Önce Zakir amcaya uğradık, evde karısı ile gelini vardı. Zakir amca sedire kurulmuş, çay içiyordu. Biz girince doğruldu.

– Sefil olma amca bey, dedi anam.

Çöktü hemen.

Zakir amcanın belli bir işi yoktu, gecekonduarda arsa alıp satmakla uğraşırdı.

Babam ile anamı komşulardan yardım isterlerken çok görmüşümdür. Biz de onlara yardım ederdik. Köyde de, burada da işler böyle yürüyordu. Komşu komşunun külüne muhtaçtı. Yaşam hep dayanışma demekti bizler için. Bizimkileri hiç bugünkü gibi sıkılgan görmemiştim. Karşısındakinin namusunu istemeye gelmişler gibi. Konuya nasıl gireceklerini şaşıyorlardı. Belli ki Zakir amcanın tepkisinden çekiniyorlar. Dindar, namazında niyazında bir adam; yalancı tanıklığı nasıl karşılar?

Konuya anam girdi. Sanki hemşerimiz Zakir amca bilmiyormuş gibi, önce köyden buraya kadar olan yaşamımızı özetledi. Çektiğimiz sıkıntıları, acıları anlattı. Sonra sözü ne hallerle yaptırdığımız gecekonduumuza getirdi.

– Amca bey, dedi. Bizim şöyle bir ricamız var, onun için rahatsız ettik...

Sözü biraz daha eveledi geveledi, sonunda ne istediğimizi açıkladı. Zakir amca:

– İyi ama kızım, bu yalancı tanıklığa girer, dedi.

– Hayırlı yalan Zakir amca, dedi babam. Buradaki evlerin çoğu böyle kurtulmadı mı? Hatta sizin eviniz bile böyle kurtulmadı mı? Sonra bunun kimseye bir zararı yok ki!

Pek gönüllü olmasa da:

– Olur, dedi Zakir amca.

Yarın hazır bulunacaktı.

Sonra Rıza amcaya gittik. İlk o da çekindi:

– Yalancı tanıklık, dedi, “Yukarda Allah var,” dedi kem küm etti durdu.

Anam kurnaz kadındı. Rıza amcalar da yeni yaptırmışlardı evlerini.

– Aynı durum sizin de başınıza gelecek, dedi.

İşi bir alışveriş biçimine sokunca hemşerimiz razı oldu.

Dışarı çıktığımızda ortalık iyice kararmıştı. Bizimkiler düşünceli ve durgundular. İşe olmuş gözüyle bakamıyorlardı. Biraz ileride durdular. Tüm konuşmalarını, davranışlarını dikkatle izliyordum. İçimdeki korku, onları çıkmazda gördükçe daha da büyüyordu. Karanlığa güm güm vuruyordu yüreğim. O ana-baba yakınlığındaki korku, dünyayı öylesine sevimsizleştiriyor ki gözümde... Yaşam niye önu açık bir yol değil bizim için, niye engellerle dolu? Mutsuzluk her an önümüzde ardımızda hazır, bizi bekler.

Sokak ortasında bir zaman kalakaldık.

Kondular koyu akşam karanlığına gömölüp gitmiş, birer gölge yığını olmuştu. Yer yer basma perdelerin gerisinden vuran cılız ışıklar belirginleştiriyor, evsilleştiriyordu bu gölge yığınlarını. Evlerin çatılarından lacivert gökyüzü başlıyordu. Laciverte ve maviye bölünmüş tarlalar gibiydi gökyüzü. Bir gecelik yıldızlardı ekinleri. Bize göz kırpyordu yıldızlar, tıpkı köyümüzde olduğu gibi. Köydeki bağ evimizde, yıldızların altına serilen çocuk yatağında olduğu gibi, bugün de yakın görüyorum onları kendime. Bu

son korkulu geceniz diyorlardı sanki bize, Tanrı'nın bizi gören; yoksulluğumuzu, acılarımızı, umarsızlığımızı gören sayısız gözleriydi onlar. Uzaktan uzaktan göz kırpan umuttular.

Sonra Çankaya sırtlarından, İncesu'dan, Cebeci Fidanlığı'nın oralardan kente dökülüyordu yıldızlar. İşte duygularım orada karışıp gidiyor: Biri gök aydınlığı, Tanrısal aydınlık, öteki insan aydınlığı... İkincisi hep uzak oldu bize.

Anam tasalıydı:

– Bize hak verecek, bizi haklı bulacak biri gerek. Zakir Ağa da, Rıza Ağa da gönülsüzdü. Yalan söylemekten mi çekiniyorlar, evimiz yıkılsın mı istiyorlar, nedir? Orası belli değil. Bana öyle geliyor ki fesatlıklarından.

– Evet, öyle, dedi babam. Daha uzaktaki hemşerilerimizi düşünüyorlardı.

– Bir de Deli Halil'le Asım'ı görelim, sağlama alalım işi. Aşağı doğru yürüdük.

Deli Halil'in evi, Arabacı Süleyman'ın bitişiğindeydi. Burnumuza çalınan koku, Süleyman'ın ahırından geliyordu.

Bir gürlek, bir içten karşıladı ki Deli Halil bizi, içimizdeki sıkıntılar dağılıverdi.

– Ooo, buyurun baldız, buyurun enişte, diye ayağa fırladı. Hangi rüzgâr attı sizi böyle?

Beriden bir yere ilişip oturmamıza razı olmadı, zorla kaldırıp başköşeye oturttu bizi.

Hoşbeşten sonra:

– Senden bir ricamız var enişte, diye girdi anam söze.

– Hayhay, elimizden gelen bir şeyse, can kurban bacı.

Onun karşısında, Zakir amcanın, Rıza amcanın yanında olduğu gibi sıkılmıyorduk. Bu adamın üstesinden gelemeyeceği sorun yok gibi geldi bana. Rahat, çok çekmiş tavıyla öyle bir izlenim veriyordu.

Başımızdaki işi anam anlattı.

– Bize tanıklık eder misin? diye sordu.

– Ben de başınızda önemli bir iş var belledim bacı. Hiç korkmayın, oldu bu iş.

Dördüncü tanışımız Asım’la konuşmayı da üzerine aldı, bizi oraya dek yormadı.

Evimize sevinç içinde döndük.



Sabah güneş doğarken, evlerle yaşıt körpecik fidanların, körpecik yapraklarıyla oynayan esinti de durdu. Güneş ışınları çatılara basa basa yayıldı mahalleye. Baba işe gitmedi. Yine anayla birkaç metre ileriye çekilip evlerine bakmaktan, keşfe geleceklerin vereceği kararı daha şimdiden kestirmeye çalışmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Taa yukarılardan, Karaşarlıların mahallesinden beri bir toz bulutunu sürüp gelen taksi eve yakın bir yerde durdu. Kolları kılı şoförün açtığı kapıdan, önce şişman bir adamın bacakları sallandı. Şoförden başka dört kişiydiler. Kimi yargıç, kimi mühendis, kimi yazıcı olmalı bunların. İyi giyimliydiler. Ceketleri ellerindeydi, güneş gözlüğü takmışlardı. Başkentte değil de, bir bozkır sıcağında gibiydiler, şimdiden sıkıntılı sıkıntılı terliyorlardı. Henüz dağılmamış toz bulutu içinde yüzlerini buruşturdular.

Baba:

– Koş, dedi Orhan’a. Tanıklarımızı çağır.

Dışarı masayla birkaç sandalye çıkardılar. Gelenler oturmadılar. Köye gelen devlet adamlarına benzemiyorlardı bunlar. Tavuk istemezlerdi herhalde, ayran istemezlerdi. Tanıklardan başka bir sürü de komşu birikti. Oyunlarını bırakıp gelen çocukların ardı arkası kesilmiyordu.

Sorguyu taksiden ilk inen şişman adam yapıyordu. Yargıçtı belki de bu. Gözlüğü elindeydi, korku veren bir yüzü vardı adamın.

– Bu ev senin mi? dedi babaya.

Baba suçlu suçlu el bağlamıştı karşısında. Daha kimliğiyle ilgili sorularda bile şaşırıyordu.

– Benim, beyim, dedi güçlükle.

Orhan ile ana, babanın ağlayacağından korkuyordu. Kaşlarını, gözlerini saran çizgiler titriyordu babanın. Ezilmiş, küçülüp gitmişti koca göbekli adamın karşısında. Terliyordu. Sorgu değil, can veriyordu sanki.

Neden böyle oluyordu baba, neden böyle ezilip büzülüyor, hemen ağlayacak gibi oluyordu? Dimdik durmasını istiyordu çocuk. Rahat olmalıydı, kekelememeliydi. İstedikleri olmasa bile, böyle bir kişiliğin vereceği güven yeterdi onlara. Ağlamayan bir babası olmalıydı, ağlamayan, korkmayan, korkudan sesi titremeyen.

– Kaç yıl oldu burayı yapalı? diye sordular.

– 1949’da yaptık, on yıl oldu.

Babaya sorulan bir sürü sorudan sonra tanık istediler. Ana, kalabalığın gerilerinden Zakir amca’yı çağırdı. Zakir amca uzun sakalını titreterek sokuldu. Çekingen, dönecek bir hali vardı. Şişman adam sordu:

– Doğru söyleyeceğine yemin eder misin?

Biçimce de olsa, işin ciddiliği ürkütmüş olmalıydı Zakir amca’yı. Donmuş gibi duruyordu.

– Ederim, dedi neden sonra.

– Ne zaman yapıldı bu ev?

Korkak gözlerini çevredekilerin üzerinde gezdirdikten sonra:

– Valla ne bileyim, diye kekeledi. Üç yıldan beri burdayız biz, geldiğimizden beri vardı bu ev.

İşi bitince çekildi. Baba, ona kırılgan kırılgan bakıyordu. İkinci tanıklarını ararken, Rıza amca sokuldu:

– Yemin verdiriyorlar hemşerim, ben günaha giremem.

Baba sırtından vurulmuş gibi oluyordu.

Umutları Deli Halil’le Asım’daydı. Halil:

– Beyim, ben, 1949'dan beri bu mahalledeyim, taa o yıllarda vardı bu ev.

Onun ayarladığı Asım da öyle konuşunca, ötekilerin yüzü güldü. Görevlilerden ikisi evin çevresini dolaşıyordu.

Babanın ve tanıkların sorgusunu yapan adam kapıya doğru yürüdü. Gözlüğünü ceketini tuttuğu sol eline aldı. Kapiya vardı, pervazdan çürük bir yeri tutup çatırrt, diye kopardı.

Anayla babanın zayıf beklentileri gerçekleşmişti. En büyük tanıkları çürük kapı oldu.

Verilecek karar orada açıkladılar. Ev kurtulmuştu. Bir ohh, çekti baba. Adamların ellerine sarıldı. Rahatlamışlardı, sevincin şaşkınlığı içindeydiler.

Görevliler gidince, kalabalıktan biri:

– Yahu önce Deli Halil'i öne sürecektiniz, dedi. Şu korkak herifler ondan cesaret alırlardı belki.

Komşularla sarılıp öpüştüler. Zakir amca ile Rıza amca, payları olmayan bu mutluluğu uzaktan seyrediyorlardı. Öfkeli birkaç komşu, onlara sövünce suçlu suçlu uzaklaştılar.

Berikiler hâlâ inanamıyorlardı; kurtuldu mu, kurtulduk mu, diye şaşkın şaşkın bakışıyorlardı.

Atike Teyzenin Kuyusu

Atike teyzenin evinin önünden geçerken heyecanlanır, elim ayağım dolaşırdı. Yüzümüzün kıpkırmızı olduğunu fark ederdim. Yine de o sıkıntılı mutluluğu, o sıkıntılı heyecanı duymak için hep oradan geçerdim.

Kapısının önünde su kuyusu vardı Atike teyzenin. Sıkış sıkış kondular arasındaki dar sokaklar, kuyunun çevresinde küçük bir meydan bulur. Evlerin daha seyrek olduğu günlerde yaptırdı Atike teyze burayı. O zamanlar belediye, seçime uzak günlerde evlerimizi yıkar; seçimler yaklaştıkça da su boruları döşenir, elektrik direkleri dikilirdi. Bu boruların içi su görmedi hiçbir zaman. Birçoklarının sandığı gibi, Atike teyze kuyuyu boşa yaptırmış olmadı.

“Sevabıma!” diye onca para harcıyıp yaptırmıştı. Ellerin de tenekeler, testilerle kadınlar, kızlar eksik olmazdı çıkırığın başında. Çoğu başı örtülü ve şalvar içindeydi. Modaları kendilerine göre, güzellikleri kendilerine göre,

beğendikleri erkekler kendilerine göreymi. Elimde kitaplarla okula giderken başları açık, kısa kol tişörtlü, bin bir korku içinde eteklerini kısaltabilmiş, yeni yeni kentli olmaya özenen kızlara göreymdim ben de. Onlardan birini çıkırığın başında görünce, yüzlerce çukur açılırdı yolumun üzerinde; bunlardan birine düşecekmışim gibi yürüyemezdim.

Nurten'i en çok orada gördüm ben.

Midemdeki su ve yüreğimdeki sevda hakkı için Atike teyzeyi çok severdim.

Buraya ilk geldiğimiz, yani bu konduların yeni yeni yapılmaya başladığı yıllar, Çolak Haydar su satardı. Tenekeşi yirmi beş kuruşa apartmanlardaki çeşmelerden suyumuzu getirirdi. Gecekondu inşaatlarına bidonlarla su satan arabacılar vardı o zamanlar. Bir de ara sıra belediyenin ara-zözleri geliyordu.

"İtfaiye gelecekmiş!" denince, teneke kova sesleri dolururdu ortalığı. Kadınlar, bizim evin önündeki yolda itiş kakış sıra olurlardı. Yol boyu uzayıp giden tenekeler, kovalar kızgın güneşin altında ateş gibi olurdu. Kimi tenekeler boyalıydı, renk renk. Üzerine de: "Sıraya geç anam!" diye yazarlardı. Çok zaman arazöz gelmezdi. Öğle sıcağında bir damla gölge bile kalmazdı; evler hasetlenirler mi nedir, karınlarına çekerlerdi gölgelerini. Kadınlar, tülbentlerini siperlik gibi gözlerinin üzerine indirirler, sıcağa inat, yine de kımıldamazlardı yerlerinden. Kimini sıkıntı basar, "Kalkın gidelim" derlerdi. Öyle derler ya, gidemezlerdi de. Ya gelirse? Gözlerini bir saat, beş saat, on saat alamazlardı arazözün çıkıp geleceği kıvrımlı yoldan. Söylenip dururlardı kadınlar:

- Nerden geldik bu dağın başına? Allah kahretsin!
- Kerbela sanki!
- Evde bir damla su yok; çoluk çocuk, ev bark hep koptuk.

– Sabaha bir çaydanlık çay suyu bulabilsem yeter; ona da razıyım. Allah düşmanımı da suyla terbiye etmesin.

Arazöz görününce çılgınca bir koşu başlardı tenekelere doğru. Çocuklar yıkılır, ayak altında kalırlar, burunlarındaki sümüge bir de kan karışırdı. Arazözün yanaşması kolay olmazdı bu bilincini yitirmiş kalabalığa. Şoför bağırır, yardımcısı bağırır, kadınları bir düzene koyup suyu vermek için çok zaman hiçbir şey kâr etmezdi.

Arazözdeki suyun bir damlası bile boşa gitmesin diye musluğun altına büyükçe bir leğen konurdu. Şoförle yardımcısı musluğun başına geçer, sırayla kapları doldurmaya çalışırlardı. Sıra sık sık karışır, tangur tungur tenekeler birbirine çarpar, kadınlar kıyasıya dövüşürlerdi. Dövüş kimileri için iyi bir fırsat olur, tenekelerini öne sokuverirlerdi. Başka biri gelir, dolmak üzere olan tenekeyi kaldırır, kendi tenekesini sokardı. Bu kez bir başka kavga başlardı.

Musluğun başındaki teneke daha dolmadan, birkaç el birden sarılıyordu sapını tutan kadının eline. Her tenekenin doluşu yeni bir kapışmayı başlatıyordu. Atike teyze gibi en uysal kadınlar bile bu kavgaların içine düşmekten kendilerini kurtaramadılar.

Ben, anamın da böyle dövüslere girmesinden çok korkardım. Ağzı pis kadınlardan birinin ona kötü söz söylemesini, hakarete uğramış anamın yüzündeki utancı görmek istemezdim.

Erkeklerin, kadınları ayırmakta ne denli yetersiz olduklarını su yüzünden çıkan bu kavgalarda gördüm. Şoförle yardımcısının bu kavgalar yüzünden zordu işleri. Üstleri başları yırtılmış, memeleri açığa çıkmış, şalvarları sıyrılmış kadınları nerelerinden tutacaklarını şaşırırlardı. Kadınlar, birbirlerinin saçlarını avuçlarına dolarlar, kulaklarını, kafalarını ısırırlar; güçlkle, çeke çeke ayrıldıklarında, tutam tutam saçlar, bez parçaları olurdu ellerinde.

Bu kavgalar sonucu düşük yapan kadınlardan bile söz ediliyordu.

Atike teyze o günler eştirmeye başladı kuyusunu. Gelip giderken orada çalışanlara ben de bakardım. Atike teyzenin oğlu Doğan'la top oynar, gazozuna penaltı atıştır, sonra kuyunun başında oturup ameleleri seyrederdik. Onlara yardım etmeye çalıştığımız da olurdu.

Önceleri çok umutsuzlardı. Su olur muydu bu dağın başında? Boşu boşuna onca para harcamak vardı. Kimi, "su çıkmaz" diyor, kimi, "çıkaz" diyordu. Bunca paranın boşa gideceğinden korkuyorlardı. Amelelerse, "su çıkaz" diyorlar, kesin sözlerle umut veriyorlardı. Böyle konuşmalarla yüzündeki üzüntü biraz dağılıyordu Atike teyzenin. Ama bu umut bir gün, bir çelik gibi kırılabilirdi. Bundan korkuyordu Atike teyze.

Çok kimseden borç para aldılar. Biz de verdik biraz. Atike teyze borç paraya geldiğinde, uzun uzun konuşmuştu annemle:

– Bilmiyorum bacım! Başladık bir kez. Çıkaz mı çıkmaz mı? On metreyi geçti, gene de bir belirti yok. Ne yapalım bilmiyorum ki? Şaşırdım kaldım. Bizimki "Bırakalım," diyor. Ben, "Bırakmayalım," diyorum. Her gün dövüşüyoruz bu yüzden. O da haklı: Kazandığımız hep oraya gidiyor. O kadar para harcadık. Yeniden kapamaya da insanın eli varmıyor. Bir umut işte! Baş belası bir umut! Bu on metreyi umudumuza mezar mı yapalım? İnsanın eli varmıyor bunu yapmaya. Yer gök su üstüne kurulmuş; bakarsın bir gün çıkaz. Vazgeçmeyeceğim, yaşadığımız süreçte eştireceğim bu kuyuyu. Varsın ömür boyu da kazancımız buraya gitsin. O itfaiyelerin başında kıcı çakıldaklı kadınlarla dalaşmaktan bıktım. "Ben kavga adamı değilim," diyorum herife. Gülsüm gibi, Elmas gibi kadınlara uyup su yüzünden kavga etmekten bıktım. Kırk metre de olsa, kırk kat yerin altı da olsa, çıkarttıracağım ben bu suyu. İlk önce de o dövüştüğümüz kadınların gözünü doyuracağım suya! Obaya karşı, bunca eştirdiğimiz yeri nasıl kapatırım ben? El adama güler.

Doğrusu annemgiller de suyun çıkacağından pek umutlu değillerdi ya, yine de cesaretini kırmıyorduk Atike teyzenin.

Kuyudan çıkan toprağı yer gök almıyordu. Evlerinin önü toprak yığınlarıyla doldu. Kuyu bir yere kadar görünüyor, sonra kapkara uzayıp gidiyordu. Dipte çalışan amelelerin sesi duyuluyordu yalnızca; kendisi görünmüyordu. Adam oradan yukarıdakilere bağırıyordu:

– Burdan su çıkmazsa, ben eşşek olur, anırım!

Karanlığın en ucundan umut gönderiyordu Atike teyze. Atike teyze de bu yürekli, güven dolu sese katılıyordu:

– Çıkacak elbette!

Bir başka gün bize geldiğinde oldukça sevinçliydi. Gözleri ıslık ıslık, yüzü hep gülüyordu. Ben onun yüzünün bunca parlak, sağlıklı olduğunu görmemiştim.

– Çıkacak su herhalde, dedi anneme. Toprak ıslak ıslak çıkıyor, çamur çamur çıkıyor toprak.

Bundan sonra Atike teyzenin sevincine diyecek yoktu. Hep amelelerin yanında görüyorduk onu. Neşeli neşeli konuşuyor, eğlenceli şeyler anlatıyordu. Sık sık kuyuya iniyor, ıslak, soğuk toprağı ellerini sürüyordu. Bir gün bir sızıntı gördü. Yüreğinde gür bir pınar kaynadı. Sevinç dolup taşı içinde. “Oh Allahım! Ne büyüsun sen!” diye mutlulukla yumuldu gözleri. Sevinç ve coşku, oburca paylaşıyordu Atike teyzenin varlığını. Ölüyü bile güldürecek kadar neşeli oldu.

Yirmi metreden sonra ameleler bilekleri su içinde çalışıyordu. Toprak yığınları arasından kovalarla boşaltılan bulanık suya, şaşkınlıkla bakıyordu insanlar. Bu dağın başında su bulunsun ha! Ağzı açık kalıyordu herkesin.

Amelelerin keyfine de diyecek yoktu. İstedikleri akşam rakı ziyafeti koparabiliyorlardı Atike teyzeden.

Sevinçten deliye dönen Atike teyzenin dilinde hep aynı söz:

– Yer gök su üstüne kurulmuş. Yeter ki ara bul sen onu!

Kuyunun ağzını yerden yarım metre kadar yükselttiler. Üzerine çıkırık yapıp uzunca bir zincirle kova sallandırdılar. Suyunu incelettirdiler, sonuç olumlu geldi. Hele demlediğimiz çaylar, öyle güzel oluyordu ki onun suyuyla.

Atike teyze, en çok da kurumak üzere olan ağaçları adına seviniyordu. Evini yaparken, hatta evden de önce, herkes gibi; onlar da kavak, zerdali, erik fidanları dikmişlerdi bahçelerine. Kuyu yapıldığında iki yıllıktı bu ağaçlar, kurudu kuruyacak diye bekliyorlardı. Kuyu suyu hepsine can verdi. Hele kavak ağaçları koşarcasına büyümeye başladılar. Her baharda kımıl kımıl yapraklar daha yukarılardaydı; gök mavisine yeşili götürüyordu yapraklar.

İşte böylece yeşerivermişti mahallemiz. Öteki komşularımız gibi, Atike teyze de evinin yerini para vermeden tutmuş, bir sınır çizip bu evi yapmıştı. Kendilerine sınır saydıkları yerlere, ilk işleri ağaç dikmek olmuştu. Mülkiyetleri, verdikleri bu emekle daha anlamlı, daha sağlam olacaktı. Kendi toprakları olduğuna, hem kendileri hem başkaları inanacaktı böylece. Ağaçlar birer canlı tanıktı burayı yurt tuttuklarına. Birer bayraktı ağaçlar; kimse onların dalgalandığı yerlere el atamayacaktı. Bu umut kapısında tutunabilmek için, doğal bir güvence, bir top yeşil umuttu onlar. Ağaçlar yeşerdikçe yeşeriyor, Atike teyze sevindikçe seviniyordu.



Atike teyze, o günlerde anneme sık gelmeye başladı. Evimize her giriş çıkışında onları sedirde baş başa vermişler, konuşurlarken görüyordum. Yüksek sesle konuşmuyorlardı; fısıldaşıyorlardı. Hemen yanı başlarında korkunç bir yaratık vardı sanki; o duymamalıydı. Başlarında bir iş olduğu sıra, annem de, Atike teyze de böyle konuşurdu; kışları

çatılır, alınlarından üç derin çizgi inerdi burunlarının üstüne doğru; gözleri içe çekilir, korkuyu simgeleyen ışıklar yanıp sönerdi orada.

Aylardan hazırandı. Günlerim sınav sıkıntısı içinde geçiyordu. Atike teyzeyle annemin konuşmalarına kulak verecek kadar bile vaktim olmuyordu. Çok zaman çevremdekilerle ilgim, gülümseyip bir selam vermekten öte geçmiyordu. Sıkıntı içindeki insanlar hep böyle olmazlar mı? Atike teyze de öyleydi: Eve girip çıkarken karşılaştığımızda bana gülümsüyor, kimileyin enseme okşuyor, o konuşkan kadın bir sözcük bile söylemeden annemin yanına geçiyordu. Annemle birlikte olmaları onu biraz rahatlatıyordu. Baş başa veriyorlar, biri sessizliğe gömülmüşken öteki konuşuyor, biri konuşurken öteki susuyordu.

Bir akşam anacığımın dinledim. Atike teyze de anlatsaydı, aynı bu tavırla anlatırdı: Kaşları çatılır, alınındaki o üç çizgi derinleşir, gözleri çukura kaçardı.

– Sorma oğlum! dedi annem. Atike teyzenin başına gelenleri sorma. Hani onların altında İğneci Sami'nin evi var ya! Onların yeri tapuluymuş, sahibi çıkmış arsalarının.

– Eee... Bundan Atike teyze ne?

– Adamın arsası yalnızca İğneci Sami'nin gecekondu-sunu içine almıyor ki. Atikegilin arsasının bir kısmı da gidiyor. Böyle olunca Atike'nin kuyusu, bahçesi Sami'ye geçiyor. Arsayı Atikegiller satın almak istediler; adam, üzerindeki ev kiminse ona veririm ancak, demiş. Hepsini tek bir parsel olduğu için bölüştürülüp satılamıyor. Şimdi konu komşu İğneci Sami'ye ricacı düştü: Hiç değilse kuyusunun bulunduğu yeri Atike'ye satması için. Sami de Nuh diyor peygamber demiyor. İleride apartman yaptıracığım, diyor. Bölünmüş arsa neye yarar? diyor. Gönlünü edemiyorlar Sami'nin; milyon da verseler Atike'ye satmayacak.

– Evet, aralarının öteden beri bir kızgınlık vardı, sanıyorum ondan da olacak.

– Tabii o da var. Bilmez misin yavrum? Toprakla ırz yüzünden, nereye gitsek bizleri bir bela bulur. Eskiden iki karış yer yüzünden bunların arasında bir çekişme oldu, bilirsin. Sami biraz da onun acısını çıkarıyor. Atike'ye yapılır mı bu? Adam Allah'tan korkar!

Atike teyzenin başına gelenleri çok iyi anlıyordum. Birçok komşunun başına gelmişti çünkü: Zaman zaman eline bir tapu uyduran açığözün biri ya da bu dağın başında toprakları olduğunu ve hem de insanların akınıyla artık iyi de para ettiğini öğrenen; malının sayısını sınırını bilmeyen varlıklıların biri yıllar sonra çıkıp geliyor, mahallenin düzenini altüst ediyordu. Sami'nin arsayı aldığı adam da böyle varlıklı biriydi.

Sami, yeni sınırının belirlenmesi için Tapu Kadastro'dan görevli getirdiğinde, biz de oradaydık. Kuyunun başında su dolduran kadınlar vardı. Kaplarını doldurduktan sonra onlar da gitmediler, bir duvar dibine çekilip beklediler. Merak içindeydik. Yıllarca “Atike'nin kuyusu” dediğimiz yer, bundan sonra bir başkasının olabilirdi.

Tapu Kadastro'dan gelen görevliler, ellerinde metre ve benzeri aletlerle çalışıyorlardı. Kısa kollu, ak gömlekli olanı, elinde koca bir defter tutuyordu. Sami'ye arsayı satan adam göbekliydi. Sıcakta ceketini eline almış, kravatını gevşetmişti. Sami hemen onun yanındaydı. İkisi de görevlileri sıkı sıkı izliyorlardı.

İki görevlinin elinde uzayıp kısalan ölçü aletine, yılan bakar gibi bakıyordu Atike teyze. Güneşin altında yılan gibi parlıyordu madeni metre. Atike teyze çalışanların arasına katılamayacak kadar güçsüzleşmişti. Kendi duvarının dibine geldi bir ara. Sonra bir adım bile kımıldayamadı, çakıldı kaldı yerinde. Olanları hep oradan gözledi. Oğlu Doğan, annem ve birkaç komşu kadın, yatıştırıcı sözlerle onu avutmaya çalıştılar.

Kocasının yüzü kapkara kesilmişti. Karısı kadar atak, becerikli olmadığı halde; o, görevlileri daha yakından izliyor, kendince bir şeyler söylüyordu.

Uzun ölçü aleti son kez uzayıp parladığında, kuyunun içeride kaldığını, yani İğneci Sami'ye geçtiğini gördük.

Evet, “Kuyu bu yanda kalıyor,” diye görevlilerden biri bu gerçeği kesinleştirdi, herkesin gözü Atike teyzeye döndü. Sapsarıydı yüzü. Duvar dibine çöktü, gözyaşlarını göstermemek için yüzünü elleriyle kapadı. İnsanı sarsan büyük acılar, “evlat acısı gibi” diye anlatılır buralarda, komşular onun acısını da böyle anlattılar birbirlerine.



O günden sonra annemle daha sık görüşüyordu. İçini dökeceği tek insan gibiydi annem. Aynı türküyü dize dize paylaşan iki türkücü gibiydiler. Ne kadar içli söylüyorlardı türkülerini. Yine sedirin üzerinde, yine karamsar fısıltılarla konuşuyorlardı. Ağaçlar ve kuyuyla ilgiliydi tüm konuşmaları. Onlarda hiçbir emeği olmayan, sevmediği birine gidiyordu kuyusu, ağaçları.

Sami, kalın tellerle yeni sınırını çizdi bir başka gün de. Ne kuyu için ne ağaçlar için Atike teyzeye beş kuruş ödedi. Atike teyzenin ona kızıp kuyuyu dolduracağı, ağaçlarını da kesip odun yapacağı söyleniyordu. Anneme sordum.

– Yapabilir mi oğlum! dedi annem. Eli varmaz onun!

Öyle de oldu: Ne kuyusunu kapamaya ne ağaçlarını kesmeye kıyabildi. Onları yok etmektense, sevmediği bir kişiye gitmesine razı oldu ya; evinin hemen önünden geçen kalın tellere, bu tellerin gerisinde kalan ve artık bir başkasının sayılan kuyusuna, ağaçlarına dayanamıyordu. Günleri penceresinden onlara bakmakla geçiyordu. Gözlerini alamıyordu oradan. Bu gerçeğe, bu yeni durumuna alışamıyordu bir türlü. Oysa ne kadar inanmıştı buraların

artık kendisinin olduğuna. Toprağa kök salan ağaçları gibi, buraya kök saldığını sanmıştı. Deli olmak işten değildi.

Kısa zamanda pas tutan Sami'nin sınır telleri, vücudunun dört bir yanına sarıldı sanki. Evine girip çıkarken, penceresine oturunca hep onları görüyordu. Eşiğinin hemen bir adım ötesinden geçiyordu teller. Bir dikenli tel olmuştu yaşamı. İç i sızlamadan bunları kapısına dek çeken Sami geliyordu gözlerinin önüne. Sonra tellerin taşıdığı iğrenç anlamı düşünüyordu: "Öte git, yaklaşma, sokulma," der gibiydi teller.

Yanlış çizilmiş, hakkı olmayandan yana çizilmiş sınırlarla dolu bu dünyayı sevmiyordu Atike teyze.

Onun bu duruma dayanamayacağı belliydi: Kondusunu çok ucuz bir fiyata sattığını duyduk. Ayrılacakları gün eşyasının yüklenmesine biz de yardıma gittik.

Kamyon gelip evin önüne dayanınca, Atike teyze iyice durgunlaştı. Gücü hiçbir şeye yetmeyen, akli hiçbir işe ermeyen çocuklara benzedi. Sapsarıydı yine. Gözleri iyice çukurlaşmıştı. Kimseye bakamıyordu. Ben de ona bakmaya korkuyordum. Dışındaki sessizliğe karşılık, beyninin iç i nasıldı kim bilir? Belki zamanında yapamadığını, şimdi son anda yapmayı düşünüyordu: Ağaçlarını sökmek, kuyusunu toprakla, taşlarla doldurmak istiyordu. Civardaki tüm taşları, evleri, belki insanları da kuyusuna doldurup kapayacak kadar hırslanıyordu. Böyle bir hırsın uğultusunda olmalıydı kulakları. Kimseyi duymuyor, kimseyi görmüyordu; sessizce, cansızca duruyordu öyle.

İlk başta yataklar yüklendi. Giysi dolabının, masa ve sandalyelerin yüklenmesine ben de yardım ettim. Bütün eşyalar yüklenince, Atike teyze ağır ağır kamyonu yürüdü. Son anda yine sarılıp öpüşmeler başladı. Atike teyze ağlıyordu, annem ve birkaç komşu kadın da ağlıyordu onunla birlikte. Kamyonu başkalarının yardımıyla binebildi.

Benim gözüm Sami'nin dikenli tellerinin gerisindeki kuyudaydı. Sami mal düşkünü, pintinin, kısmığın biriydi. İyice tiriti çıkmış ama, doymuyordu dünya malına. Belki zamanla kimseye bir damla su bile vermeyecek. Kuyunun ağzına kilit geçirmişti bile; her zaman açmıyor, belirli saatlerde su veriyordu.

Kamyonun gürültüsü çevredeki tüm sesleri bastırdı. Çıkardığı baca dumanına benzeyen, gür, kara bir duman kırmızı kasasına çarparak eşyalara doğru yükseliyordu. En üstteki sandalyeler, masalar sallanıyordu. Her şey, herkes titriyor gibi geldi bana. Sami'nin dikenli telleri de titriyordu. Sinek kanadı gibi çırpınıyordu teller. Kuyu da öyle; çırpınırcasına oynuyordu yerinde. Yüreğimi saz gibi eline aldı bir güç, yüreğim titriyordu. Gözlerim sulandı, kirpiklerim birkaç kez üst üste inip kalktı.

Kamyon yürüdü, önce ağır ağır, sonra hızla uzaklaştı. Puslu gözlerimin önünde titreyip duran Atike teyzenin kuyusunu, unutulmuş bir eşya gibi kucaklayıp arkalarından koşmak; sonra, yüreğimdeki bu istek kadar güçlü bir iple kamyonu sarmak geçiyordu içimden.

Varlık Yıllığı, 1977

Oruçtum Yav!...

Selim dayı, öz dayımız değildi ya, öyle derdik biz ona. Onun gibi, köyde hiçbir ilişkimiz olmayan bir sürü hemşerimizle burada akraba olmuştuk nedense. Aslında nedeni açıktı: Ev yeri tutmak, gecekondyu yapmak; dövölmemek, ezilmemek için; kısacası, burada tutunabilmek için arkalı olmak gerekiyordu. Bunun için de insanlar, dıdısının dıdısı bile sayılmayacak kişilerle aralarında kan bağı buluyorlar; birçok yakın akrabadan daha tutkun oluyorlardı yerine göre. Selim dayıyla bizim akrabalığımız da böyleydi. Ama bu uydurma akrabalığı, o, öylesine benimsemişti ki her sorununu gelir bize danıştırdı. Yanında içki sigara içen biz çocuklara kızardı. Öyle ya, o da bir büyüğümüzdü bizim, dayımızdı. Böylesine bir saflıkla bağılıydı bu akrabalığa ve titizdi. Sayılmadığını mı düşünür, yoksa akrabalığını tanımadığımızı mı sanır nedir? Döğünlerde, şurda burda onun yüzünden ağız tadıyla sigara, içki içemezdik.

Akrabalığı anne yanımdan tutturmuştu: Annemin bilmem nesinin nesinin nesinin... nesi sayıyordu kendini. Bu uzak akrabalığa pek aldırıyor gibi gördüğü bizlere sorardı: “Anneniz neyim olur benim?” Gözlerimize bakarken biz çocuklar o denli saf olamazdık. İçin için şeytanca güldüğümüzü, onu alaya aldığımızı anlamazdı. Acırdık da garibe, daha ileriye gitmezdik.

– Öyleyse ne diye sigara içiyorsunuz benim yanımda? diye kızdığında ses çıkarmazdık. İçin için gülmek yetiyordu bize.

Babam, annemin aşırı akraba düşkünlüğüne, daha doğrusu akraba yaratıcılığına çok kızılıyordu. Mahallede durumumuz iyiydi; kazançlı bir işimiz olmuştu: bakkaldı babam. Onun için de bu tür ilişkilerden hep bizim zarar göreceğimizi düşünüyordu. Sonra mahalle uygarlaşmıştı biraz. Eski belalı günler gerilerde kalmıştı. Gerçi babam da burada güçlü olmanın, arkalı olmanın gereğine inanmıyor değildi; ancak salt bu yüzden olur olmaz adama yüz verilmemesinden, yardım edilmesinden, borç para verilmesinden ya da veresiye defterinde hesap açılmasından hoşlanmıyordu. Böyle insanların kendisini iflas ettireceğini düşünüyordu. Annemse kadınlığın verdiği bir güvensizlikle olacak, mahallede yalnız kalmamızdan çok korkar, babamla sık sık tartışırdı bu konuyu.

– Çiğ çiğ yerler bizi, derdi.

Şurda burda işlerine karıştığı için, küçük kardeşim de illet oluyordu Selim dayıya:

– Millet anasının babasının yanında sigara içerken; ne karışıyor bu sinir adam bizim her şeyimize? Adamdaki sırf aşâğılık duygusu!

Babam için iyi bir fırsattır kardeşimin kızgınlığı:

– Annenize sorun siz onu; onun akrabası!

Annem de:

– Dur gene başlama! diye çıkışırdı babama; alttan almazdı.

Selim dayı, borç para dışında, en çok evlenme sorunuyla ilgili yardım isterdi bizden. Bir kız ya da kadın bulduğunda, önce anneme koşardı. Güç işlerin çözümünde anneme sonsuz bir güveni vardı. O bir araya girsin, her işin olacağına inanırdı.

Evlenmek için yaptığı girişimler sonuçsuz kalıyordu. Şimdiye dek dört kadından ayrılmıştı. Yaşı elliyi geçmişti. Yoksuldu. Üstelik geçimsiz biri biliniyordu. Kendisini terk edip giden, bir başkasına kaçan karılarının hepsi de kötü değildi ya! Daha da kötüsü, kendisi bilmesede erkekliğinden kuşku duyanlar bile vardı. Köyde, onu terk edip kaçan üçüncü karısının anası, elin içinde basbas bağırıyordu:

– Selim erkekse, altına yatarım ben onun!

O utanmaz kadın açık açık böyle söylemişti kızının kaçmasını kınayanlara.

Bunca mutsuz evliliklere karşın, yine de bir beşinci evliliği Selim dayının tek derdi tasası. Kendisine bu konuda yardım etmeyen yakınlarına küserdi, bizimkilere de öyle. Annem:

– Aptesimize güvenemiyoruz ki namaza duralım, derdi; Selim dayıya güvensizliğini böyle dile getirirdi o da. Bir başka kadının başını yakmaktan korkuyordu.

Bir ara Almanya'ya gitti Selim dayı. Oradan döndükten sonra küllenmiş gibi görünen evlenme isteği yeniden alevlendi. Evlenme şansını azaltan yoksulluk belasından kurtulduğunu düşünüyordu. Almanya'dan getirdiği güzel giysileri vardı. Saçını kapkara bir boyayla boyuyordu. Fötr şapkeyi giyince keli de örtülüyor, bayağı kalantor bir adam oluyordu. Onu evlendirmek isteyenlere biraz daha cesaret veriyordu bu haliyle ya, yine de eski şanssızlığı sürüp gidiyordu. Uygun birini bulduğunu söylüyor, biz de ha oldu ha olacak diye beklerken işin yattığını duyuyorduk. Sonunda yine büyük bir mutsuzluğa gömülüyor, ona buna küskünlüğü artıyordu. Hatta hakkında kötü konuşup karşı

yanı etkileyen kişilerle düşman bile olmuştu. En çok da eski karılarının akrabaları yapıyordu bunu. O kadar da çok eski karısı oldu ki yalnız onların yakınlarının dedikoduları bile Selim dayının işlerinin bozulmasına yetiyordu. Böylesi başarısızlıkların sonunda bizimkiler:

– Senin en iyi evleneceğin yer Almanya’ydı, serseri! Ne vardı da döndün buraya evlenmek için?

– Oradakiler yaramaz bana yav! derdi. Ahlak konusunda çok titiz ve katıydı da...

Bir kış günü gözlerinde çakan sevinç şimşekleriyle geldi bize. Evlenecek birini bulduğunda böyle olurdu. Annemi öteki odaya çekti. Herkesin yanında konuşmazdı bu konuları. Biz sobanın başında ısınırken kıs kıs gülüyorduk. Onun evlilik girişimleri, bizlere eğlence konusu olmuştu.

– Bir tane daha buldu galiba! dedi kardeşim; hızlı bizimki!

Böyle durumlarda annemi öteki odaya götürüşünde bile, kendine özgü bir yan vardı. Biz hemen anlardık sorununun. Kardeşim ayağa kalkmış ona öykünüyordu. “Gel hele bir emmi kızı!” diye fısıldıyordu onun gibi. Biz bir yandan gülüyor, bir yandan da Selim dayının duymaması için birbirimizi susturuyorduk.

Ben kapı aralığından annemin yüzünü görüyordum. Yine aldatıldığı kanısındaydı annem onun. Dinleyişinden belliydi bu.

Selim dayının evlenme tutkusundan bir sürü it kopuk ustalıkla yararlanmıştı. “Sana uygun bir kadın bulduk,” diye onunla yakınlık kuruyorlar, elindekini avucundakini yiyorlardı. Kumar masalarında, içki sofralarında parasını sızdırıyorlardı. Bizimkiler çok kızıyorlar onun bu saflığına; kimileyin çocuk gibi parasını elinden alıp gerekli oldukça veriyorduk.

Şimdi Almanya’dan biraz parayla dönmüştü ya, artık birçoğu için iyi bir avdı o. Her gün çevresinde bir sürü serseri dolanıyordu.

Anneme fısıf fısıf anlattığı, bu kez dul bir kadın değil de on yedisinde bir tazecikti. Kızın kendisinin de, anasının, babasının da gönlünün olduğunu söylüyordu. Yalnızca kardeşlerinden birinin gönlünü etmek gerekiyormuş. Annemin ille araya girmesini, onlarla pazarlığa oturmasını istiyordu.

Gözü tutmamıştı bu işi annemin. Selim dayıyı dikkatle dinliyor, özellikle kimlerin ön ayak olduğunu öğrenmeye çalışıyor; kimlerin nasıl bir çıkar ardında olduğunu düşünüyordu. Sonra kızın babası, anası?... Pek hırslı insanlar denemezdi onlara. Birden Selim dayının umudunu kırıp onu mutsuzluğa düşürmek de istemiyordu annem; içindeki umut balonunu öyle birden söndürmek yerine, ağır ağır boşaltmak istiyordu.

Selim dayı gittikten sonra:

– Ne aptal adam, dedi annem. “Sana padişahın kızını alacağız,” deseler, inanıyor hemen. “Padişahın kızı da bana gelir mi?” demez. Kendinden öylesine habersiz. Şimdi de kafasına Süleyman’ın kızını sokmuşlar. Süleyman’ın eviyle aşık atılır mı hiç? On yedisinde kız. Gelir mi buna? Elindekini avucundakini yerler, ondan sonra da derler ki buna: “Yav tuh! Bir gün önce gelseymişiz oluyormuş iş. Şimdi başkasına vermişler,” derler. Hep böyle olur bunun işi: Bir gün geç kalır, bir gün önce varsaymış olur. Bakın göreceksiniz bu da öyle olacak.

Annem kızgınlıkla başını sallıyor, boyuna söyleniyordu.

Selim dayı ertesi günler yine geldi. Annemin ağırdan almasına kızıyordu. “Şu fırsatı kaçırmayalım,” diyordu. Acıyorduk da garibe. Çoğu akşamlar evinde içerken görürdük. Almanya’dan getirdiği pikabına uzun havaların olduğu plaklar kor, alkolden kıpkırmızı olmuş gözlerle dalıp dalıp giderdi. Kimsesizliğinden, yalnızlığından yakınıyor, kendisini evlendirmedikleri için ona buna kahrederdi; ço-

cuk gibi ağlardı. En çok da onun nazını çeken bizeydi kahır.

Baktılar olmayacak, birkaç komşu alıp Süleyman'ın kızına dünür gittiler bizimkiler. O akşam dönmelerini merakla bekledik kardeşlerimle. Gece yarısı geldiler. Geldiklerinde annem hâlâ şaşkındı, gülmekten ayakkabılarını çıkarmıyordu:

– Allah! Allah!... Bu yaşta, on yedisinde bir kızla evlensin de bizim Selim, görün siz.

Yalnızca kızın ağabeylerinden biri aksilik çıkarıyormuş. Ancak babası anası onu pek takmıyorlarmış.

Süleyman'a sekiz bin lira başlık verildi tanıklar önünde. Selim dayının iki yıllık Almanya kazancıydı bu, hepsini verdi. İmam nikâhını yeterli görüyorlardı, kız on yedisindeydi çünkü.

Süleyman'ın aksilik çıkaran oğlunun evde olmadığı bir gün gelini alıp geldiler. Sanlı saplı bir düğüne de gerek görmemişlerdi. Selim dayının sevincine diyecek yoktu. Ne kadar da şakacı, hoşgörülü biri olmuştu. İnsanlar ilk kez hasetle dolmuşlardı ona karşı. Bu yaşta tazecik, piliç gibi kız! Ama mahallelinin çoğu, daha onun ilk geceden başarıslılığa uğrayacağını söylüyor, beceriksiz damatlar üzerine “ilk gece” fıkraları anlatıyorlardı. Selim dayı insanları ilk kez böyle seviyor ve insanlar da belki ilk kez böylesine haset ediyorlardı ona.

O gün gelinin canı sıkılmasın diye, Selim dayının yakını kadınlardan gelip gidenler olmuştu. Belki de Selim dayıya yakıştıramadıklarından olacak, komşular çok güzel bulmuşlardı kızını. Ramazan ayıydı, herkes oruçtu. Top vakti yaklaşırken kadınlar dağıldılar. Ayrıca ilk geceleriydi bu, seyri fazla uzatmadan onları baş başa bıraktılar. Kadınlar dağılınca, Selim dayı alışveriş için bizim dükkâna geldi. Yağ, reçel, sucuk filan aldı. Ben, dışarıdaki bidondan şişesine gazyağı dolduruyordum. Selim dayı evleneceğine ya-

kın gaz sobası da almıştı. Belli ki yeni gelini kömür sobasıyla fazla yormak, üşütmek istemiyordu.

O sırada kadınlardan biri koşarak dükkâna geldi:

– Kop karagünlü kop. Gelini ağabeyi götürüyor!

Birden nutku durmuş gibi oldu Selim dayı. Sonra elindekileri bıraktı:

– Nerde, nerde? diye sordu şaşkınlıkla.

– Bayırı aşip indiler bile! dedi kadın.

Selim dayı önde, biz arkada koştuk. Konduların arasındaki dar sokaklardan, kar, yağmur göleklerini tepeleyerek gidiyorduk. Ayaklarımızdan sıçrayan çamur omuzlarımızı buluyordu. Eve vardığımızda gelin yoktu; atı alan Üsküdar'ı geçmişti. Bir bela çıkar diye, Selim dayıyı Süleyman'ın evine göndermedik. Komşular gittiler. Kız orada da yoktu. Annesi babası habersizmiş gibi görünüyorlardı olaydan. Kardeşi alıp kim bilir nereye saklamıştı? Günler geçti yoktu kız. Süleyman'a:

– Öyleyse paramı verin benim! dedi hevesi kursağında kalan yaşlı damat.

– Harcadık, elimize para geçince veririz, dedi onlar da.

– Senet yapalım öyleyse...

Ona da yanaşmadılar. Açıkça paranın üstüne yatmak istiyorlardı. Belki de bu, baştan hazırlanmış bir soygun planıydı. Kimse akıl erdiremiyordu. Bizimkilerin tüm çabası boşa çıktı. Bıçak tabanca birbirlerine girdiler; ne kızı, ne parayı alabildiler. İki yıllık Almanya kazancı gitmişti Selim dayının.

Herkes bir türlü suçluyordu Selim dayıyı:

– Aklı olan Süleyman'ın evine bulaşır mı? Onlarla aşık atılır mı?

– Sen soğuk bir su iç bu paranın üstüne.

En çok annem kızılıyordu:

– Sana sabret, yaşını büyüt, resmi nikâhsız alma, demedim mi?

Babam da:

– Ne diye akşamı beklersin? Tepeleyemedin mi hemen getirince kızı? diyordu. Hepsini sessiz, başı önde dinleyen Selim dayı, yalnız babamın bu son sözüne biraz da utanarak:

– Oruçtum yav o gün! diye karşılık veriyordu.

Varlık Yıllığı, 1976

Gece Kaçan Müşteri

Babam, akşam dükkânı kapadıktan sonra, veresiye defterlerini de getirdi. Üçü de elindeydi defterlerin. Soluğu hırıl hırıl çıkıyordu. Canı sıkkın olmalı yine. Sedire geçip oturdu. Saçak gibi gözlerinin üstüne inen kaşları titreyip duruyordu. Elinde kalem, defterleri hesaba koyuldu. İki gün sonra aybaşıydı. Borçların hesaplanması geç bile kalmıştı.

Bu işlerde bize pek güvenmezdi babam. Küçük kardeşimle ben lisede okuyoruz. Öyle olduğu halde, ilkokul öğrenimini bile tamamlayamamış babam hesaplarını bize bırakmıyordu. Ona göre, bizim yanlış yapma olasılığımız daha fazlaydı; çünkü parayı sevmiyorduk biz, baba malının değerini bilmiyorduk; onları biz kazanmamıştık ki bilelim.

Babam böyle düşünüyor ya, biraz haklıydı da. Gerçekten bu tür hesapları bizden daha iyi yapıyordu. Herhalde parayı çok sevmesinden olacak bu. Biz ise, para denince gü-lüp geçiyorduk işte! Neydi ki şu para? Bir sürü kâğıt parçası! “İnsanoğlu paranın kölesi olmamalı baba, para nedir ki?”

diye, bir iki kez de okuduğumuz kitaplardan nutuk atmıştık ya ona, artık ne hesaplarını, ne kasasını güvenilebilirdi bize... Yeri gelince iyi bir ders vermeyi de unutmazdı:

– Baba, kitap parası?

Daha önceki konuşmalarımızı anımsatır:

– Para ne ki canım! Bir sürü kâğıt parçası. Gidin kitapçıya versin.

– Baba, gömlek parası.

– Ne yapacaksınız oğlum parayı? Gidin gömlekçiye, versin.

– Baba, pantolon parası.

– Gidin pantoloncuya, versin.

Bizim ülküsel sözlerimizi, o, gerçeğin içinde böyle çürütürdü. “Savaş görmediniz, kıtlık görmediniz,” derdi. “Siz paranın değerini nerden bileceksiniz?”

Babam hesaba öyle dalmıştı ki geldiğinden beri tek bir söz etmedi. Yalnızca hırslı hırslı soluyordu. Bir şeyin ardından koşmuş da yetişememiş gibi, hep kızgındır böyle, hep soluk soluğadır. Bir gün tıkanıp ölecek diye korkarız. Neye canı sıkıldığı belli. Elindeki veresiye defterlerinde bir yığın sorun vardır. Borcunu vermeyen ya da geciktiren bir sürü çürük müşteri.

Neden neden sonra defterlerden başını kaldırdı. Kirli kasketini çıkarıp sedire fırlattı.

– Bakın, dedi sinirli sinirli. Şu adamlara veresiyeyi tamamen keseceksiniz.

Saydı:

– Kalecikli Osman, Çankırlı Hayri, Mehmet Tekbudak, Reşit Sulak...

Borçlu olanlar bizmişiz gibi kızgın gözlerini üzerimize devirdi:

– Girdi mi kafanıza söylediklerim? dedi.

– Tamam, anladılar, dedi anam. Bir tartışma çıkmasını istemiyordu.

Saydığı müşteriler arasında sevdiğim kızın babası da vardı: Reşit Sulak... Demek onlara da veresiye vermeyeceğiz. Canım sıkıldı. Nurten geldiği zaman, tersyüz geri çevirip, "Size veresiye yok," diyeceğiz. Nasıl utanır kim bilir, nasıl erir biter! Donup kalır herhalde ya da tek bir söz söylemeden kaçıp gider; utancını bir an için olsun benden uzakta yaşamak için kaçır. Belki de tökezleyip düşer, karpıyı şaşırır, evinin yolunu şaşırır. Öylesine alıngandır, öylesine onuruna düşkün ve utangaçtır. Biri, "Nasılsın Nurten?" dese, o güzelim kız domates gibi kızarır.

Zaten veresiye alışveriş bile ağırlına gidiyordu. Deftere yazdırırken nasıl üzüldüğünü, utandığını görüyordum. İşin içinde beni görmek olmasa gelmezdi, kardeşlerini gönderirdi. Veresiye alışverişten duyduğu utanca, sevgilisini görmek için katlanıyordu.

– Size veresiye yok! diyeceğiz böyle birine. Belki de bunu söylemek bana düşecek. O gelince dükkânı bırakıp giderim daha iyi. Varsın babam kendisi söylesin.



Veresiyeyi kesince Reşit amcalar bir daha uğramadılar. İkinci Durak'taki bir bakkaldan peşin alıyorlardı. Babam en çok buna kızıyor. "Bize gelince veresiye, başkalarından peşin!..." diyor. Onlardan kime rastlarsa yakasına sarılıyor:

– Verin paramı!

Bir keresinde de Nurten'den istedi. Bir daha da bizim yakalara ayak basmadı kız.

Nurten'le artık görüşemiyorduk. O gelmediği için dükkânda çalışmak sıkıyordu beni. Bakkallığı sevmiyordum. Nesini seveyim ben bu işin? Babamın kasasına giren paralar, beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Verdiğim malı beğenmeyen, tezgâhın önünde avaz avaz bağırان, fiyatlardan yakınan, aceleciliklerinden yerinde tepinen müşterilere

eski hoşgörüm kalmamıştı. Eskiden de kızardım, bunalırdım ya, Nurten gelince her şey başka türlü olurdu. Yüreğimin yerine bir yenisi takılırdı sanki. Öylesine değiştirdim. Nasıl anlatayım bunu? Kuş gibi hafiflerdim. Birden ülke değiştirdim sanki. Dünya tüm kötülükleriyle çekilip gider, sağlıklı, mutlu bir ada kalırdı bana.

Sevgi insan yapısında sihirli bir tuğla olmalı; onu çekince bir depremle sarsılıyor yapı; her şey birbirine karışıyor, bir çöküntünün altında kalıyorsunuz sanki. Hiç böylesine dalgın olmamıştım: Şekeri pirince, mercimeği bulgura, makarnayı nohuta karıştırıyorum. Yaptıklarımı görünce babam küplere biniyor. Nedenini de anlamıyor. Anlamaya çalıştığı da yok. Bu yüzden her gün kavga çıkıyor aramızda.

Bir akşam Arabacı Süleyman geldi bize:

– Senin Reşit evini taşıyacak, dedi.

– Yapma yahu, dedi babam. Aman kurban olayım, bize bir sürü borcu var onun.

– Kaçıyorlar anlayacağın, yalnızca sana olsa. Uçan kuşa borçlu. Gece saat birde arabayı getirmemi söyledi. Eski arkadaşım, kıramadım. Bir tek sana söylüyorum, başkası duymasın.

Süleyman'ı çay içmeden bırakmadık. Yüzünde eski bir arkadaşını ele vermenin ezikliğinden çok, yeni bir dost kazanmanın keyfi vardı. Sel gider kum kalır örneği eski arkadaş kim bilir nereye gidecek, hangi cehenneme... Ama bu bakkal her zaman gerekli ona.

– Sağ olasin Süleymanım, diyordu babam. Belki yüz kez söyledi bunu. “Sağ olasin! Allah senden razı olsun. Bir emrin olursa, dükkân bizim değil, sizin.”

Arabacı Süleyman gidince bize döndü:

– Biriniz bu gece nöbet tutacaksınız. Kaçarlarken bana haber vereceksiniz. Anlaşıldı mı? Birkaç eşyasını alıkoyayım da, ne cehenneme giderse gitsin!

Bu para giderse, öfkeden yanına varılmaz babamın.

– Size dedim, duyulmadı mı sözüm? diye bağırdı. Kim nöbet tutacak?

– Ben, dedim. Ben beklerim.

Odama geçip kalın kazağımı giydim. Nurten’le buluşmaya gidiyormuşum gibi aynada saçlarımı taradım.

– Siz yatın! dedim.

Çıktım.

Dışarısı sandığımdan daha serindi. Çoğu zaman yağmurla geçen serin yaz gecelerinden biri. Lacivert gökyüzünde kara kütleler halinde bulutlar görünüyordu. Yağmur yağsa diye düşündüm. Eve dönmem için iyi bir gerekçe olurdu elimde. Bu umutla bir süre gökyüzüne baktım. I-ıh! Yağacağa benzemiyor. Gökyüzü dingindi.

Bir dolmuşa binip Gençlik Parkı’na gittim. Göl kıyısındaki lokantalardan birine oturdum. Peynir, kavun, rakı söyledim. Adamakıllı içmek istiyordum.

Lokantanın çevresinde bir sürü eğlence yeri... Gazinolarda assolistlerin programları başlamıştı. Buradan rahatlıkla dinleyebiliyorum. Biraz ileride lunapark. Döner dolapların, çarpışan otoların, kol gücü, bilek gücü ölçen aygıtların başında bir yığın insan. Nurten’le gelmeyi en çok istediğim yerlerden biriydi burası. Bir iki kez babasıyla gelmiş. Döner dolaplarda, dönen sandalyelerde midesi bulanmıyormuş.

Saatime baktım, tam birdi. Şu anda Nurten’in eşyalarının taşınmasına yardım ettiğini düşündüm. Hırsız gibi, gizlice mahalleden uzaklaşacaklar.

“Hırsız gibi,” demişti bir buluşmamızda (zaten topu topu iki kez buluşmuştuk dışarda). “Böyle hırsız gibi kendimizi başkalarından çalıp birbirimize getireceğiz.”

İlk buluşmamızda götürecek yer bulamamıştım. Kala-balıklardan, insanlardan çekiniyorduk. Yakalanırız, görülürüz korkusuyla birbirimizden ayrıldık.

İnsan kendini çalar mı? Çalışıyordu işte! Nurten hep çalmıştı, ben çalmıştım. Onun için utangaçtık, sıkıldık, suçluyduk. İkinci buluşmamızda kireç gibi yüzü vardı. Birinin evini soymaya giren hırsız, bu korkuyu yaşamamıştır. Ben de öyle; Nurten'in yanında fırına atılmış gibi bunalıyordum, terliyordum.

Mamak yönüne doğru yürümüştük o gün. Günlerce önce araştırıp bulduğum تنها yerlerdi buralar. Küçük küçük konular bulduk, konuştuk, güleştük. Bu ikinci buluşmamızda da yanında kardeşi vardı. Yoksa mahalleden başka türlü çıkamıyordu. Teyzeleri için çıkmışlardı, ona gideceklerdi.

Bir ağaç altına oturmuştuk. Kardeşi gözlerini bizden ayırmıyordu. Ona bunca yakın olmak dayanılmaz bir mutluluk veriyordu bana. İçime alevler dolup boşalıyordu. Koldan tutup kendime çektim.

– Kardeşim!... dedi Nurten. İlk öpücük bilinmez bir dünya gibi önümüzdeydi. “Ben de istiyorum ya kardeşim...”

İki mandalina dilimini andıran dudaklarını çekti. Kardeşinin gözleri iri iri açılmıştı. Onu uzaklaştırmanın yolunu aradım. Elime bir taş alıp uzak bir yere fırlattım:

– Hadi Ali! O taşı bana getirsene, dedim. Gitmedi. Üstelik daha da kuşkucu olmaya başladı. Para verdim:

– Hadi o taşı getir, bize lazım olacak. Köpekler saldırırsa, o taşla koruyacağız kendimizi.

– İşte bir sürü taş var ya burda! dedi.

Onun yardımıyla mahalleden kurtulmuştuk ya, neye yarardı? Mahallenin gözü kulağı, bu çocukla buraya gelmişti, yanımıza. Asık yüzüyle her şeyi anlayan kocaman adamlara benziyordu. Çocuk olan o değil de bizdik sanki.

– Nereye gitsek, mutlu dünyamıza uzanan bir diken, bir çalı olacak! dedi Nurten. İçini çekti. Üzülmesini, hele kardeşini suçlamasını hiç istemiyordum:

– Aldırma boş ver! dedim. Ne yapalım. İçinde yaşadığımız toplum böyle. Biz kendimizi mahalleden çaldığımızı sanıyorduk. Bekçimizi elimizle getirdik.

Ali'ye göz kırptım, gülüştük. Yine düş kırıklığı, yine can sıkıntısı. Ordan ayrıldık. Onlar teyzelerine, ben mahalleye... Bir öpücüğe giden yol böylesine uzundu bizim için.

Lokantada hep bunları düşünüyordum. Kalktığımda koca Gençlik Parkı vapur gibi ayağımın altında sallanıyordu. Adımlarım yan yan gidiyor. Çöküp kalacak gibiyim. Bir süre yürüyünce dengem düzeldi. Dolmuşa atlayıp mahalleye döndüm. On - on beş dakika kadar Nurtenlerin orada dolaştım durdum. Ses seda yoktu. Gitmiş olmalılar.

Evimizde ışıkların yandığını bahçe kapısını açınca fark ettim. Bizimkilerin hepsi ayaktaydı, giyiniktiler. Ortada bir yığın eşya duruyordu: radyo, soba, kilim vs.

– Ohoooo! Bizim nöbetçiye bakın! dedi babam. Oğlum, sen askerde de böyle nöbet tutarsan vatan elden gider.

– Korkma baba! dedim. Vatan senin parana benzemez.

Öylesine coşkun bir halleri vardı ki, sarhoş olduğumu anlamadılar. Şöleniden dönmüş gibiydiler. Olayı birbirlerinin sözünü keserek anlatıyorlardı.

– Sobayı, radyoyu yine ikileştirdik, dedi annem.

– Büyük bir film kaçırdın abi, diyordu Mevlüt. Babamı bir görecektin, fırtınaydı fırtına! Yüklü arabanın urganına asıldı, ya paramı verirsiniz ya arabayı uçurumdan aşağıya yuvarlarının, dedi. Seninkilerin paçası tutuştu mu?

Babam:

– Arabayı fırlattığım gibi, ardından da Reşit'i fırlatacaktım, dedi.

Belli ki olay sonsuz bir güven vermişti babama. Utkusundan büyük mutluluk duyan komutandı şimdi. Gücünü kanıtlamış, neler yapabileceğini göstermişti. Günlerce mahallede anlatılacaktı bu olay.

Kardeşim gittikçe artan bir coşkuyla anlatıyordu:

– Kimimiz radyosuna, kimimiz sobaya, kimimiz kilime sarıldık.

– Öteden de başka komşular uyandı mı sana! diye sözünü kesti annem. Seyreyle gayri şenliği! Kasabı geldi, manavı geldi, ev sahibi geldi. Ne kadar alacaklısı varsa, hepsi çıkıp gelsesin mi? Kimi yatağa sarılır, kimi yorgana. Kimi tencereye tavaya... Kapanın elinde kalıyor...

Bunları anlatırken bir ara duygulandı annem. Sustu, ağlayacak gibi oldu. “Amanın gidin öte!” dedi. Gözlerini yumdu. “Yoksulluğu batsın! Sonra bir acıdım ki herife, evi yağmalanınca, Reşit gitti, bir duvar dibine çöküp ağladı. Karısı, çocukları içeri kaçtılar.”

Anamın duygulanması Mevlüt’ü hiç etkilememişti. Bir coşku ki, daha uzun süre onu boşlayacağa benzemez. Gülmeden anlatamıyordu. Sevinçlerine katılmadığının farkında değildi:

– Yahu abi! Sen de olsaydın, kızını da senin için alı koyardık. Hah, hah, hah! diye güldü.

Deminden beri kapanmayan ağzının ortasına bir yumruk indirdim. Hırsımı alamadım, bir daha!... İçim kan ağlıyordu, bir daha!... Sendeledi, yağmaladıkları eşyanın üzerine yıkıldı.

“Vicdan yok mu sizde?” diye var gücümle bağırdım. Gırtladıım yırtılacaktı nerdeyse. Donmuş gibi bana bakıyorlardı. Babam, mutlu komutan, kan çanağına dönmüş gözlerimi o zaman gördü.

Odama çekilip soyunmadan yatağıma uzandım. Tıs yoktu evde. Ne ağzı kan içindeki kardeşimden ne öfkeli babamdan ses çıkıyordu. Âşık olduğumu anlamışlardı. Demek ki gene de aşka bir saygı vardı insanoğlunda. Yoksa, babam yanıma komazdı bunu.

Sokak, ta caminin oradan, Remzi'nin bakkal dükkânına değin çocuk doluydu; küme küme, kum gibi kaynıyorlardı. Çoğu üç-dört yaşındaydı çocukların. Daha yeni yeni yürüyenler vardı aralarında. Düşe kalka onlar da karışıyorlar ötekilere. Hepsi de kir pas içindeydi. Kızları başları açık, burunları sümük, giysileri şurdan burdan sökülmüş, "malları" meydanda. Mahalleyi minibüslerin geçtiği ana yola bağlayan bu sokağın, çocukça en kalabalık yeri Remzi'nin dükkânıyla cami arasındaydı. Biraz büyükleri misket oynuyorlar beride, daha büyük olanlar ise caminin orda; naylon, inik bir topun ardından koşturup duruyorlar.

Dünyayı unutmuş gibiydiler.

Kocaları gece çalışıp gündüz uyuyan kadınlar, bebesini uyutan analar, boğazları yırtılırcasına bağırıp çağıran çocukları susturmaya, dağıtmaya çalışıyorlar ya, boşa. Baş edilmezdi bunlarla, bir ordu gelse baş edemezdi.

– Kıran giresiceler... İt sürüleriii!... diye bağınyordu bir kadın.

Tek tük geçen araçlar, ellerinde tenekeler, testilerle suya giden kadınlar, aralarından geçmeye korkuyorlardı çocukların.

İkindiye doğru konduların gölgeleri sokağın ortasını buldu. Daha çok gölgeli yerlere kümelenmişlerdi çocuklar.

Erdal, tek başına sırtını Arabacı Veli'nin duvarına dayamış, misket oynayan arkadaşlarını gözlüyordu. İmrene rek bakıyordu onlara. Ne misketi vardı ne de misket alacak parası. Çocukların ellerinde sarı, yeşil, kırmızı, mavi, renk renk bilyeler; diziıyorlar, açılıyorlar, bir zaman boşlukla tuttukları elleriyle nişan alıyorlar, şık şık diye birbirine çarpıyordu bilyeler. Üçgen biçiminde çizilmiş alanın içinde bir sürü misket. Sırayla vurup dışarı çıkarıyorlardı. Şık eden cam sesi, bir de misketlerin o güzelim renkleri çekiyordu en çok Erdal'ı. Büyülenmiş gibi bakıyordu.

Arada bir büyük dayısı gelirdi mahalleye. Kolunda Nilgün yenge olurdu. Nilgün yenge öğretmendi. Koca koca çocukları okutuyordu, Yaşar abi gibi çocukları. Geldiklerinde ilk işleri, derslerini sormak olurdu, ödevlerini yapıp yapmadığını öğrenirlerdi. Dayının elini öper, para alırdı. Son gelişlerinde bir lira vermişti gene. Hepsini miskete verip üttürdüğü için anası kızmıştı.

Misketlerden biri önüne fırladı. Vermek için eğilirken misketin sahibi oğlan ondan önce kaptı:

– Dur lan! diye bağırdı oğlan. Kapacaksın değil mi? Eşşoğlu eşşek!

– Sensin eşşoğlu eşşek! Kapan kim senin misketini?

Çocuk onu dinlemeden oyununa gitti.

Yine sırtını duvara dayadı. Çeşmeden yana baktı, gelen yoktu. Ama hep geleceklerini düşünüyordu dayıyla Nilgün yengenin. İç geçirdi. Onları en çok etkilediğini

sezdiği acındırıcı tavrını takındı. Gözleri kelebekleniyor, burnunu çekiyordu. Gücüne gitmişti çocuğun sövmesi. Bir daha misketi önüne gelirse, kavga çıkaracaktı, kimmiş eşsoğlu eşşek, gösterecekti ona. Burnunu çekti üst üste yine. Babası da böyle çekerdi burnunu. Öyle bir tiki vardı. Kupkuru da olsa, ikide bir burnunu çekiyordu babası. Almanya'ya gitmeden önce, babasına öykündürürdü ana. Anneannenin, dayıların da hoşuna giderdi babanın burnun çekişine öykünmesi; öylesine benzetirdi ki çok hoşlarına giderdi. Baba Almanya'dayken, ilk yıllar da yaptırırlardı bunu. Sonraları ana, "Baban nasıl çekiyor burnunu?" diye sormaz oldu. Ona öykünmesini istemiyorlardı artık. Evde, "Deli Ali!" diye sözü ediliyordu babanın. Kötü adamdı o, kötü olmasaydı anasını terk eder miydi? Bu yüzden, onun gibi burnunu çekmesi artık kimseyi güldürmüyordu.

Dayıyı bir görse çeşmenin orda, hemen koşacak, elini öpecekti. Para vermeyi unutursa, gözlerinin içine bakacaktı acındırarak. Sonra gene para vermek gelmezse usuna, burnunu çekecekti babası gibi; o zaman içi burkularak anımsayacaktı babasızlığını dayı. Çıkarıp bir lira verecekti. Gerçekten almış gibi, avucunda ağırlığını duydu paranın. Bir düş gibi girmişti para avucuna. Baktı, bomboştı, bir düş gibi de uçuvermişti sanki. Canı sıkıldı, umutsuzlandı. Dayı gelmeyecekti herhalde.

Bakkal Remzi elinde eski bir bisküvi kutusuyla dışarı çıktı. Kutu kuponlarla doluydu. Yakacaktı bunları Remzi. Hafif rüzgârla birkaçı düştü kuponların, eğildi hemen. Her birinin paradan farkı yoktu. Başkalarının eline geçerse, gelip istediklerini alabilirlerdi dükkândan. Veresiyeciliği daha kolaylaştırmak için gecekondlu bakkallarının icat ettikleri fişlerdi bunlar. Ikide bir defter açmaktansa, aybaşına dek isteyene birkaç demet veriyor, aybaşında da parasını alıyordu. Biriken kuponları, özellikle çocuklara gösterme-

den yakıyordu Bakkal Remzi. Misket oynayan, top oynayan, birbirleriyle şakalaşan, dövüşen çocuklara baktı. Onların dikkatini çekmemeliydi. Sırtını sokağa dönüp çöp bidonuna boşalttı. Kapkaraydı bidon, baca gibi. Çocuklara sezdirmeden litreyle gazyağı getirdi, bidona döküp ateşledi. Dükkânın önünde bekleyen müşterilere aldırmadan iyice tutuşmasını bekledi. Çocukların kendi hallerinde olduklarını görünce, ayrıldı ordan; müşterileri daha fazla bekletmemek için dükkânına girdi.

Erdal, bidona doğru yürüdü. Bakkalın kupon yaktuğunu anlamıştı. Kuşkulandırmamak için hiç bakmamıştı o yana. Kimsenin görmediğini sanmıştı bakkal da. Ateşlerin arasından daha önce Yaşar abiyle de Remzi'nin kuponlarını çalmışlardı. Bir yandan dükkâna bakarken, bir yandan da öteki çocukları gözlüyordu. Başka çocuklar görsün istemiyordu, güvenilmezdi onlara. İçlerinden biri, "Remzi amcaaa!.. Erdal kuponlarını alıyor!.." diye bağırabilirdi.

Korka korka sokuldu çöp bidonuna. Dükkân gittikçe kalabalıklaşıyordu. Remzi dışarı çıkmazdı bundan sonra. Boynunu bidona uzattı. Yoğun bir duman doldurdu ağzını burnunu. Ateşin sıcaklığını yüzünde duydu. Dayanamadı, çıkardı başını. Gitti, ileriden bir çöp getirdi. Ayağının altına yüksekçe bir taş koydu. Çöple karıştırdı bidonu. Duman, elini de çöpü de yutuyordu. Arada bir esen hafif rüzgâr, bidonun bir yanını açıyor, yanmakta olan kuponları görüyordu. Kuponlar da misketler gibi renk renkti: sarı, yeşil, kırmızı, mavi... En değerlileri kırmızı olanlardı: İki buçuk liralık. Onlardan iki tane ele geçirebilse, yeterdi. Bir dolu misketi olurdu. Dahası, annesine karpuz da alırdı. Şaşırdı annesi o zaman, para kazanan kocaman erkek gözüyle bakardı ona, babasının onları bırakmış olmasına üzülmezdi.

Elini sallayıp önünü kapayan dumanı bir yana dalgalandırdı, çöple üstteki alevli kuponları itti. Açılan boşluğa

öteki elini sallandırdı. Alev almamış küçük bir yer görüyordu orada. İyice uzandı dumanların içine. Ayakları titriyordu. Birden amuda kalkar gibi, boşluğa dikiliverdi ayakları. Ateşin içinde buldu kendini. “Anam, yanıyorum anam!” diye bağınıyordu boğuk boğuk. Çöp bidonu devrildi. Vücudunun yarısı içeride, yarısı dışarıdaydı.

– Oğlana bakın, oğlana! diye öteki çocuklar gülüşüyorlardı. Kadınlardan biri çekip kurtardı bidondan. Yanıp yanmadığına baktılar. Bu sırada gürültüye Remzi de çıktı. Kupon yaktığı bidonu devrilmiş görünce tepesi attı. Kadınlardan çekip aldı çocuğu. Önce sıkı sıkı yumulmuş avuçlarını açtı, kuponları aldı. Kapkara yüzüne bütün hırsıyla bir tokat yapıştırdı. Tepeden tırnağa kapkara olmuştu çocuk. Korkudan titriyor, ağlıyordu Remzi hırpaladıkça.

– Ölecek miydin ulan? Yanan bidona girilir mi? Köpoğlu köpek!

Çocuğun anneanesi geldi öteden. Remzi biraz da ona söylendi:

– Yeter bacı! Niye sahip olmuyorsunuz çocuğa? Nedir bu torunlarının elinden benim çektiğim? Hadi ölseydi! Hapislerde süründürürdünüz o zaman beni.

İşin içinde bir iki müşteri yitirmek olmasaydı, iyice benzetecekti kadını. Yeter, suçlu suçlu aldı torununu, götürürken o da azarladı. Remzi’nin öfkesi yatışsın diye birkaç tokat vurdu önünde.

Oğlanın kapkara olmuş üstüne baktıkça kuduruyordu Yeter. Kaşları, kirpikleri, saçları yer yer tutsülenmişti. Komşulardan Elmas geldi yardıma. Bir leğene su koydular. Öteki kardeşleri de gelmişlerdi çocuğun. Erdal, iki kadının arasında burnunu çekip duruyordu. İkide bir ıslak gözlerine giden ellerini azarlayarak indiriyordu anneanne:

– Ölecek miydin oğlum, ölecek miydin haa?... Ne işin vardı o bidonda?

Leğeni tutan komşu kadın:

– Allah o babasının boyu devrilsin, emi? Bunları böyle boynu bükük koyduğu için!

Çocuğu azardan kurtarmak için söylemişti sanki bunu kadın.

– Sorma Elmas bacı, dedi Yeter, torununu sıkıştırmayı bıraktı. Sorma! Ben kıydım kızıma, ben elimle yaktım yavrumun başını. Uzaktaki iyiden yakındaki kötü daha iyidir, diye düşündük. Büyük halt ettik. Öyle halt ettik ki o Ali'ye kız verdik.

– Hiç değilse Almanya'ya göndermeyecektiniz, dedi komşu kadın. Siz asıl hatayı orda yaptınız. Boşa kızımızı, öyle git Alaman'a diyecektiniz.

– Aaah, diye içini çekti Yeter, elindeki bezi sıkıyordu:

– Bize öyle diller döktü ki çocuk gibi kandık. “Ben çocuklarım için gidiyorum,” dedi, “Yavrularımın geleceği için gidiyorum ben,” diye bize öyle diller döktü ki... İşte yavrularına hazırladığı gelecek: Çöp bidonları!

Çocuğun korku dolu gözleri mahzunlaşmıştı birden. Ne zaman böyle bir hata etse, suçu babasına yüklerler, rahatlardı o da. Başka bir acıyı yaşırdı, babasızlığın acısını.

Yeter, simsiyah olmuş bezi son bir kez iyice sıktıktan sonra, torununun yüzünü yeniden silmeye başladı. Erdal'la göz göze geldikçe içi burkuluyordu. Dolu dolu olmuştu. “Babalı yetimlerim, babalı yetimlerim” diye söylüyor. Temizleneceği kadar temizlenmişti çocuğun yüzü. Ama o hababam sürüyordu bezi. Sabunlu bezin çıkaramadığı bir gölge, bir karaltı görüyordu oğlanın yüzünde. Her gün o içine düştüğü çöp bidonunda yaşıyormuş gibi, öyle bir karaltı.

– Eşşeğli eşşek, çöp bidonlarına attı gitti şu gül gibi yavruları!

Çocuğun canını acıtırcasına bastırıyordu bezi. Erdal, anneanneninin homurdanıp duran ağzına dikmişti gözlerini. Kolları kurulmuş makine gibiydi kadının; öfkenin kurduğu bir makine... Yüzündeki mutsuzluğu silmek istiyordu sanki çocuğun; o amansız gölgeyi...

Varlık Dergisi, Ekim, 1976

Şen Ola Düğün

Akşam işyerleri dağıldığında, gök maviliğine yaslanmış yüksek apartmanların tepelerine vuruyordu aydınlık. Güneş batmamıştı daha. Yoksul semt dolmuşlarının beklediği Bentderesi'ne doğru bir sürü insan iniyordu. Yorgun ama, aceleciydi çoğu. Sırtlarına vurulmuş koca bir günün yorgunluğu, ama bir şeylerden kurtuluşun hafifliği, bir boşanmışlık...

Bentderesi yokuşu seyyar satıcılarla başlar. Tezgâhlarında sebzenin, meyvenin en ucuzu. Domatesin eziği, elmanın, şeftalinin kötüsü, armudun çürüğü çötürüğü yoksul alıcısını bekler arabalarda. Satıcı sesleri, yolun iki yanındaki plakçı dükkânlarından yükselen gürültülü türkülere karışır gider. Yol, sebze meyve artıklarıyla doludur. Sokak sokak değil, bir pazar yeri deyin siz ona.

Sinemacı Osman, Bentderesi'nin bu tatsız kalabalığına girdiğinde belli belirsiz bir utanma duygusu geçti yüzünden. Bekârlık günlerindeki benzer bir duygu bu. Dol-

muş durağı yapmak için nerden bulmuşlardı burayı? Tam genelevin karşısı. Gören de kocaman adamı oraya gidiyor beller. Oysa bir an önce dolmuşa atlayıp Topraklık'taki yazlık sinemasına yetişmekten başka bir şey düşünmüyordu.

Soldaki kaldırıma geçti. Sonra inzibat kulübesinin girişindeki dolmuşlara doğru yürüdü. Uzun kuyruklardan birine girdi. Sıradakilerin hemen hepsi tanıyordu Sinemacı'yı. Mahalleye sinemayı o getirmişti. Sinemanın, filmin ne olduğunu bilmeyen bu insanlara eğlenmeyi öğretmişti. Bu tür eğlenceleri günah sayan nice insanı beyaz perdenin tiryakisi yaptı. Artist adlarını öğretti onlara. Sinemaya günah diyenler, karısını kızını göndermeyenler, şimdi Ayhan Işık'ı, Fikret Hakan'ı, Cüneyt Arkın'ı, Yılmaz Güney'i, Hülya'yı, Türkân'ı kendi yakınlarından daha iyi tanıyorlardı. Hele artist hayranı çocuklar! Beyaz perdenin yakışıklılarını tanımak, onlar gibi olmak için Yeşilçam'a kaçanlar hep Osman'ın sinemasında yetiştiler.

Ya şimdi?

Şimdi eskisi gibi sinema hastası, artist delisi çocuklar yoktu pek. Televizyon çıktı, sinema öldü.

– Merhaba Osman Ağa! dedi önlerden biri.

– Merhaba!

– Merhaba!

– Merhaba! diye gülümsedi Osman.

Tanıdıkları da, tanımadıkları da art arda sıraladı “merhaba”yı. Hiçbirini karşılıksız bırakmadı Osman. Tanısa da, tanımasa da merhabaya merhaba!...

Külhanbey adamdı Sinemacı Osman. Bir dolu da fedaisi vardı arkasında. Mahalleliler korkuyla karışık bir hayranlık duyarlardı ona. Kolay değildi bir gecekondu mahallesinde sinema işletmek. Hele o müşterilerin dolup taşıdığı günlerde, yüzlerce seyircinin bilet bulamayıp evine döndüğü günlerde... Müşterilerin huzurunu kaçıran, elin karısını kızını ra-

hatsız eden ipsiz sapsız takımıyla baş etmek, her babayiğidin harcı değildi. O, üstesinden gelirdi bunların.

Film başlamadan önce, bir de beş dakika aralarda müdüriyetten çıkar, müşterilerin arasında dolaşırdı. Hiçbir şey gözünden kaçmazdı. Gözünün tutmadığı bekârları ailelerin yanına geçirmez, gürültü yapanları susturur, kötü niyetle elin karısının kızının yanına oturanları, daha şikâyet olmadan o bulur, sürükleye sürükleye götürürdü. Böyle çok adam çekti müdüriyete, çok adamın ağzını burununu kırdı. Sinemanın kapısında bekleyen polisler iş bırakmazdı.

Bir de sinema hoparlöründen duyurularını, gelecek filmlerle ilgili övgülerini dinlerlerdi onun. Mikrofonun başında kibar sözler arardı Sinemacı Osman, ağzına yakışmasa da kibar konuşmak isterdi: "Sayın ve pek mohterem sinemaseverler!" diye başlardı. "Gösterdikleri teveccüh'ten" söz ederdi. "Yakın alaka ve ilgilerine teşekkür" ederdi. Daha o mikrofonu eline almadan alaycı gençlerin uğultusu dolururdu sinemayı. Sözleri artık iyice ezberlenmiştir. "Sayın ve pek mohterem sinemaseverler!" derlerdi gençler de. "Yakın alaka ve ilginize, teveccühünüze... pek yakındaaa... beyaz perdemizin bir numaralı artisti... bu sinemadaaaa..." diye gençler kıs kıs gülerler, sinemacıya öykünürlerdi.

Dolmuşlar çok az geliyor, kuyruk uzadıkça uzuyordu. Kapısında bir yığın insanın beklediği, orospuların girip çıktığı karşiki evleri gösterdi Osman:

- Hiç iyi olmadı bu dolmuşların buraya getirilmesi.

Can sıkıntısını konuşarak unutmak isteyen birkaç kişi, onu onayladı:

- İnsan hele karısıyla kızıyla gelmeye utanıyor.

- Bekârların işine yaradı, diye güldü başka biri de.

Bu tür gevezeliklerden hoşlanmayanlar daha da sıkıldılar. Hiçbir konuşma, hiçbir gevezelik onların ilgisini çekemez gibiydi. Bir an önce sıranın kendilerine gelmesini-

den başka bir şey düşünemiyorlardı. Beklemekten canları burunlarındaydı çoğunun.

Apartmanların en son çatılarında kalan günün son ışıklarını da tutam tutam bir el alıp götürdü. Karanlık bastırıyordu. Maviden laciverte dönen gökyüzü, biraz daha indi kentin üstüne. Sıkıntı biraz daha sığmaz oldu insanların yüreklerine.

Beklemenin sıkıntısına karşılık, Osman'la gevezelik etmek isteyenler çoktu:

– Bugün sanatçı gelecek mi filmde önce, Osman abi? diye sordu biri.

Osman, sinemasıyla ilgili konuşmalara biterdi. Öyle ki taa kilometrelerce uzaktaki bir evin ya da semtin kendi sinemasına göre tanımlanmasını isterdi. Düğünlerden, içki masalarındaki söyleşilerden birçok insan onun bu yanını biliyordu. Adamın oradan böyle bir soru yöneltmesi hoşuna gitti Sinemacı'nın:

– Ya Allah izin verirse, diye bağırdı adama doğru. Zulugule ekibini getireceğim.

– Zulugule ekibi ne ola Osman Efendi? diye, önündeki sakallı adam sorunca, biraz şaşırды Sinemacı. Kekeledi. Adamın yüzüne bir bakıyor, bir kaçırıyordu gözlerini:

– Şey işte amca...

– Ney? diye sorusunun ardını bırakmadı adam.

– Şey... Üç beş avrat çıkıyor, anladın mı? Kimi çalıyor, kimi oynuyor işte.

– Haa... avrat mı oynatacaksınız bugün sinemada?

Osman bir özür bulmuşçasına:

– Canım avrat dediysem de, çingene işte!

Akşam akşam hinoglu hin gözleri parladı adamın. Osman'ı mat etmek, şapşallaştırmak hoşuna gitmişti. Yaşlı yüzü cansız bir gülümsemeyle dağılacakken toparlandı adam, öte döndü, konuyu unutmuş gibi göründü.

Osman, yaşlı adamdan yediği kılçığa karşılık, yine de keyifli keyifli konuşuyordu. Hiçbir söze, hiçbir davranışa

kolay teslim etmezdi neşesini. Pişkindi. Arsız bir ot gibiydi onun neşesi. Her yerde, her türlü koşullarda o gülmeye vardı, kakhaha atmaya vardı.

Saatine baktı Osman. Bir saate yaklaşıyordu nerdeyse sıraya gireli. Film başlamadan yetişemeyecek miydi yoksa sinemasına?

Arada bir gelen dolmuşlar, kuyruğun uzunca bir bölümünü alıp götürüyordu. Bunlardan birine Osman kendini zor attı. Uzun bir matadordu dolmuş. Eskiydi, her yanı dökülüyordu. Osman, şoförün arkasındaki motorun üstüne otururken:

– Dolmuş değil, demirci dükkânı, diye Şoför Pala'ya laf vurdu. Sesi tanımişti Pala. Kalın ensesini çevirdi:

– Beğenmediyseniz, inebilirsiniz beyefendi.

– Keyif benim ya, dedi Osman. Hem beğenmem, hem binerim.

Balık istifi olmuşlardı dolmuşta. Hâlâ biniyorlardı da... Şoför yardımcısı kapıyı kurtaramıyordu.

– Ayağımız yerden kesilsin, yeter, diyordu binmek isteyenler.

– Yeter gayri kardeşim, diye, binenler homurdanıyordu.

Araba yürüdü. Yol boyu el kaldıranlardan da birkaç kişi aldılar.

– Yerin var mı oğlum Kıymık? diye soruyordu Pala yardımcısına.

– Olmaz mı abicim? diyordu Kıymık. Hop, ağır ol, yüz elli kuruş düşmüş şuraya.

İyi giyimli, sinirli bir bey dayanamadı. İnsanlarla böyle ağız ağıza yolculuk yapmaya alışkın değildi:

– Yav, insaf be kardeşim! diye bağırdı. Öldürecek misin bizi? Birbirimize kenetlendik iyice, para vermek için elimi cebime sokamıyorum. Kucağımızda, omuzlarımızda insan oturuyor.

Sinirli adam boğuk boğuk bağıırıyordu. Bu zayıf haliyle, her belayı göze almış gibi bir bakışı vardı. Onun başkaldırısına bir iki kişi güçsüz fısıltılarla katıldı ya, genel olarak ötekiler durumlarından memnundular. Adam beklediğı desteğı bulamadı.

Pala, öfkeyle durdurdu arabayı. Böyle ilenmelere hiiiç gelemazdi. Başını müşterilerin arasından uzattı, yiyecek gibi baktı adama. Deminden beri bazılarının yalnızca sesini duyabildikleri Pala, iki koca göz, iki koca bıyıkta:

– Keyfine düşkünsen taksi tutarsın beyefendi!

Sinirli adam bu kez daha da sinirlendi. İyice tepesi attı. Bu küstaha başkalarının da yükleneceğini umuyordu. Boşa bekledi, kimseden çıt yoktu.

– Yaa, öyle mi? Peki görüşürüz, diye indi arabadan. Arkaya dolandı, kâğıt kalem çıkardı, arabanın numarasını aldı:

– Şimdi emniyete bir telefon, görürsün sen nasıl bir adama bulaştığını!

Pala, ondan da baskın bir sinirlilikle:

– Ulan git, Allah'ına telefon et be!

– Ohaa! dedi Sinemacı Osman. Ulan Allah'a da mı telefon edilirmiş, şaşkın? Sapık herif!

– Tövbe estafurullah! diye söyleniyordu Pala. Dinden imandan eder böyle herifler adamı.

Adamdan boşalan yeri Kıymık satılığa çıkarmıştı bile:

– Hadi Dikimevi, Cebeci, Kurtuluş, Topraklık!...

Şoför yardımcısı Kıymık cin gibi bir çocuk. Hooop atlıyor daha durmamış arabadan, duraklardaki kızlara laf atmadan edemiyor:

– Hadi Dikimevi, Cebeci, Topraklık!... Hadin Ayhan Işık var arabamızda!

Hoop atlıyor yeniden arabaya:

– Ettiğini beğendin mi Osman amca be!

Bu kez de Sinemacı'ya takılıyor.

– N'oldu ki ulan?
– N'olacağı var mı yahu! Yüzünü çevirmeseydin binecekti cineler.

– Yüzümü çevirdim de n'olmuş ulan şeytan şaplama-sı?

– Yandan bakınca tıpkı Ayhan Işık'sın Allahımı inkâr edeyim. Gelgelelim, yüzünü dönünce foyamız meydana çıktı.

– Hele anası gözele hele! diye güldü Osman. Ulan beni bu koca burunla, bu sıfatla Ayhan Işık'a benzetirsin, oldu olacak Alain Delon var deseydin kerata... Ulan artistler kala kala senin şu takaya mı kaldılar binecek?... Onların her birinin altında Mercedesler vardır oğlum.

Sonra önde kıs kıs gülen Pala'ya yüklendi:

– Hem millet senin şoförünün bıyıklarından korkup binmiyor. Hah, hah, hah!

– Onlara laf yok, dedi Pala. Onlar erkekliğin şanından babam!

Dikimevi'ne yaklaşırken karşıdan gelen minibüs şoförlerinden biri, mahallelilerin sık sık karşılaştığı kötü bir haber verdi:

– Oğlum Pala, çevirme var ileride.

– Yapma bee! dedi, kalakaldı Pala. Aldık mı başımıza belayı?

Geri dönerken bir süre trafiği aksattılar. Bir uğuldamadır başladı arabada. İlk kez karşılaşmıyorlardı bu durumla. Şimdi kim bilir nereleri dolaşacaklardı? Kimi trafikçilere sövüyor, kimi çok müşteri aldıkları için minibüsçülere kızıyor, kimi de:

– Suç bizde kardaşım, diyordu. Şimdi Allah için konuşacaksak suç bizde. Zorla yakamızdan tutup bindirmiyorlar ya, niye biniyoruz dolu arabaya?

Dışarıda dükkânlar kapanıyordu. Kepenkler indiriliyor, sokağı aydınlatan vitrin lambaları söndürülüyordu. Trafik-

cilerin mi, yoksa minibüsçülerin mi haksız olduğu tartışması da kesilmiş, berbat bir sessizlik tutmuştu arabayı. Osman saatine baktı. Sinemasında yarın saat sonra film başlayacaktı. Bir an önce orada olmak isterken bir de bu aksiliğe ne denir? Oysa bugün Mürşide'yi de görmek istiyordu. Sevgili-si, erkenden kocasıyla gelmiştir sinemaya. Gözleri Osman'ı ararken, çekirdek çitliyordur boyuna. Nerde kaldı, diyorur şimdi. Osman, elinde iki minderle gelirdi onların yanına; birini Mürşide'nin, öbürünü kocasının altına koyardı. Teşekkür ederdi ikisi de. Avanak kocası minnet duygularıyla dolup taşardı. Bir makarna fabrikasında işçiydi Mürşide'nin kocası. Bütün kodamanlar karşısında duyduğu ezikliği duyardı, sinemacıyla konuşurken de... Oysa, asıl Osman'ın ondan çekindiğini, hatta biraz da korktuğunu bilmezdi. Adama zaman zaman acır, "Ulan şu karı milleti!" diye söylenirdi içinden. Koca mahalleyi titreten Sinemacı, belki de bir tek bu adamdan korkardı. Karısının yediği halıtları da, Sinemacı'nın korkusunu da bilmezdi adam.

Mürşide'nin merak içinde kendisini beklediğini düşündükçe, daha sabırsızlanıyordu.

Mini etekli bir kıza çarpmak üzereyken durdu araba. Pala sövdü kıza. Ardından Kıymık laf attı. Kızın giyimine çok kızan bir adam epey ileride: "Of oof!" diye içini çekti. Deminden beri konuşacak birini arayan Sinemacı:

- N'oldu baba? diye sordu.
- Memlekette hükümet yok ki...
- Niye?

Adamın buruşuk ensesini ve yüzünün bir yanını görüyordu. Osman'ı yanıtlar gibi değil de, söylenir gibi:

- Keseceksin böylelerinin bacaklarını! dedi.

Adamın az önceki kıza kızdığını anlamıştı Sinemacı:

- Ama kız da Allah için çok güzeldi haa!
- Aman, onun güzelliği batsın canım, süs güzeli onlar.

Her şey ortada arkadaş, bu kadar da olmaz ki.

Şoför Pala:

– Valla çok doğru dedin emmi. Keseceksin böylelerinin bacaklarını!

– Hele, hele, dedi Osman. Burda böyle konuşursun da, bizim sinemaya da açık saçık bir film geldi mi hiç kaçırılmazsın değil mi?

Kalabalık uzun uzun gülüştü. Pala gülüşmelere aldırmadan:

– Yok arkadaş hükümet yok, katılıyorum bu emminin dediklerine. Bana bir yetki verecekler, bak ben ne yapıyorum böylelerine...

– Ne yapacaksın ki? dedi Osman. Senin şu kulaklarına çıkmış bıyıklarına karışan var mı? Şu iştah kaçıran bıyıklarına?

Pala avuç dolusu bıyıklarını burarak:

– Onlara laf yok, onlar erkekliğin şanından oğlum.

Sinemacı:

– Ee, bacaklar da kadınlığın şanından olmuş.

– Ulan Sinemacı, ulan Sinemacı! diye başını salladı

Pala. Şöyle okkalı bir söz arıyor ya, bulamıyordu.

Sinemacı bu tartışmayı çıkaran öndeki adama bakıyordu. Adamın, Sinemacı'ya da kızdığı belli.

– Baba, önceleri senin gibi, bu şehirli gidişatına ben de kızıyordum, dedi Sinemacı. Baktım ki sonra boş şeylere kafa yoruyorum. Hem sonra öyle bir bacağına bakıp iyi insanı kötü insanı ayırmak mümkün değil. Öyle mi amma? Belki biz alıştık da ondan. Yakında sen de alışırsın. Ne yaparsın, milyonluk şehir burası. Köy gibi herkesi aynı biçime sokamazsın... İnsan köyünde küçük bir ayıp etse, günlerce köyün içine çıkamaz. Bura öyle mi, kim kime, dum duma.

– Ulan Sinemacı, dedi Pala. Namazın kılınmaz senin. Sabahtan beri kafa komadın millette. Bari sinemadaki hoparlörü de getirseydin oldu olacak...

Yanındaki adama döndü Pala:

– Sen bu herife bakma baba... Bunun öte dünyada yeri yok. Namazı kılınmaz bu adamın. Herifin mesleği sinemacılık. Allah baba iki güzel bacak yaratıyor, sonra film çeviriyorlar böyleleriyle, ondan da bizim Osman gibiler para kazanıyor.

– Ulan senin mi namazın kılınmaz, benim mi kılınmaz bre şaşkın! dedi Sinemacı. Sanki şu arabayı sen mi icat ettin? Herifin biri kafayı çalıştırmış, böyle bir araba icat etmiş. O da senin gibi kanı gâvur parasıyla beş kuruş etmez adamların eline geçmiş, geleni soyuyorsunuz, gideni. Gözünüz de doymaz üstelik. Şu yaptığına baksana. Şu kadar milletin günahı ne de dolaştırıp duruyorsun böyle? Beş kuruş fazla kazanacağım diye başımıza getirdiklerine baksana sen. Asıl şu senin gibileri koçero bıyığından tutup asacaksın.

Bu iki şakacı adamın konuşmalarıyla herkes bir mağara gibi kapandıkları iç dünyalarından kurtulmuştu. Hepsi de bir şeyler söylemek, konuşmak isteğiyle doldu. Kimi Osman'ı, kimi Pala'yı arkalıyordu. Mini etekli kıza bozulan adam, hâlâ hiç gülmeyenler arasındaydı. Üstelik onu arkalar gibi konuşan Pala'ya da biraz ters bakıyordu. Onun gevezeliklerini gereksiz buluyor olmalıydı ya da içtenliğine inanmıyor, “puştluğundan” böyle konuştuğunu düşünüyordu.

Mini etekli kıza bozulan adamdan başka, bir de Sinemacı'nın hemen yanında oturan gencin yüzü hiç gülmüyordu. Yirmi altısında filan vardı adam. Yüzü sapsarıydı. Belki de hastadır diye düşünüyordu Sinemacı. İçinde sürekli bir şeyler kuruyordu sanki. Motorun üstünde yan yana oturdukları için, ister istemez onun asık yüzüyle karşılaşılıyordu Sinemacı. Gencin mutsuz halini gördükçe neşesi kaçıyor.

Karşıdan gelen minibüslerden biri bu kez farlarla “çevirme var” işaretini verdi. O yüzü hiç gülmeyen genç parladı önce:

– Eee, yetti yahu! diye bağırdı.

Üçüncü kez yol değiştirmek zorunda kalan Pala kudurmuşa döndü. Öfkeli, ıvecen hali yolcuları korkutuyordu. Bir kaza olabilirdi. Yeniden bir dönüş daha, hiç bilmedikleri bir yola girdiler.

Sinemacı Osman'ın yanındaki gencin yüzü gittikçe daha da sararıyordu. Küllü bir sarıya dönmüştü yüzü, kanı çekilmişti iyice. Deminki, “Eee, yetti yahu!” sözünden başka, tek bir söz söylemedi. Dalgın ve içine kapanık hali sürüyordu. Kendi içine bir bıçak gibi çakılmıştı adam. Beş ay önce kaçarak evlendikleri karısını düşünüyordu. Dere Durağı'nda inince, sırta doğru çıkan yolun sağında, yokuşun tam bittiği yerdeydi evi. Kiracıydılar. Yüznumara büyüklüğünde iki odacık gecekonduydu evi. Kara Sultan'ın öteki kiracılarıyla iç içeydiler adeta. Altı ev için tek bir yüznumara vardı dışarıda. Altı aile işini orada görüyordu. Sıra beklerken çok kez donuna yaptı Nevzat. Oturulacak gibi değildi o ev, ama oturmak zorundaydılar. Kaçarak evlendikleri karısının eski kocasının kolay sokulacağı bir yer değildi. Bu karışık evler içinde onun nerede oturduğunu kimse çıkaramazdı. Ev sahibi Sultan yaman bir kadındı. Manda gözü gibi iri iri gözleri vardı. Kocasını sağdı, ama onun yanında kocasının adı bile anılmazdı. Bu daracık evlerin kiracı bulabilmesi onun sayesindeydi. Kara kaşına, kara gözüne vurgun sevgilileriydi kiracılarının çoğu. İncecik duvarlarından kiracılar birbirinin solugunu bile duyuyordu. Sultan'ın hovardalarından başka kimse beğenip oturmazdı bu kümes gibi evlerde. Gizli gizli bulunduğu sevgililerinden bu iş için para almıyorsa da, çok pahalıya verdiği evlerinin kirasında, bir bakıma orospuluğunun bedeli de vardı. Oturduğu yer böyle bir yerdi, bunları biliyordu Nevzat. Karısının ahlakının bozulacağından korktuğu halde, evlerin iç içeliği onlara güven veriyor, bir başka yere taşınmıyorlardı. Evi ilk gördüğü gün, “Tam aradığımız yer

burası!” demişti. Daracık bir aranın iki yanında evlerin kapıları sıralanıyordu. Bu “U” biçimindeki iç avluya benzeyen yerden girilirdi evlere, kimin nerede oturduğu bilinmezdi. Karısının eski kocası kolay kolay giremezdi oraya. Çok korkuyorlardı o adamdan. İçip içip ağlarmış. “İkisini de öldüreceğim!” diye haberler gönderiyordu köyden. Belli ki çok koymuş kadının onu terk etmesi. Bir gün karısını evde öldürülmüş bulacağından korkuyordu Nevzat. Hemen her akşam böyle bir korkuyla dönüyordu işinden. Yüreği ağzında giriyor evine, karısını sağ bulunca seviniyordu. Çok zaman komşularda olurdu karısı. Yemeğini bile komşularda pişirir, onlarda yedi. Akşam eve kocasıyla birlikte girerdi. Sabah kahvaltıdan sonra evden gene birlikte çıkarlardı; Nevzat işe, karısı komşulara... Çok zaman çay bardakları bile ortalıkta kalırdı. Bu gülünç ve sıkıntılı yolculuğun sonunda onu bekleyen hayat buydu işte.

Bir ara üzerinde taşıdığı tabancasını artık karısına bırakıyordu. Şimdi sık sık yollarda, kahvelerde aramalar yapılıyordu. Daha çok üniversiteli öğrenciler yüzünden yapılan bu aramalarda bir keresinde tabancasını nerdeyse yakalatacaktı.

Karısını düşünüyordu Nevzat. Ne Sinemacı Osman’ın ne de ötekilerin gevezelikleri giriyordu kulağına. Dolmuşun böyle sık sık yol değiştirmesi, aslında en çok onun canını sıkıyordu. Ama ağzını açıp tek bir söz bile söylemiyordu. İçinde korkunç olaylar yaşıyordu, şeytan hep kötü şeyler düşündürüyordu ona. Eve varıp da kapıyı açınca, karısını yerde, kanlar içinde, delik deşik edilmiş göreceğini sanıyordu. Son zamanlarda karısının komşularla arası açılmıştı. Eski kocası evde yakalamış olabilirdi onu.

Bitkin bitkin bunları düşünüyordu Nevzat; bu kötü düşünceler işinden daha çok yoruyordu Nevzat’ı.

Dolmuş, Hamamönü’nün ahşap evlerinin sıralandığı yollardan birine girdi. Dar sokaklarda dolaşp durdukça,

Pala yaktığı fazla benzini, yitirdiği bunca zamanı düşünüyor, veryansın ediyordu trafikçilere:

– Ulan böyle rezil mesleğinin de... Böyle trafiğinin de... Kârın yolunu bulmuş bu herifler canım. Daha dün bir sürü ceza verdim.

Osman onun öfkesiyle alay eder gibi, şöyle bir göz kırptı geridekilere, sonra Pala'ya döndü:

– Ne desen haklısın arkadaş, dedi. Anam avradım olsun, çekip vuracaksın bu herifleri. Ah ulan benim tabanca olacaktı şimdi, bir tanesinin icabına baktın mı, şoförler de kurtulurdu, biz de; millet evine giderdi yahu hiç değilse. Öyle mi ama?

Biraz sakinleşince Pala:

– Geçenlerde bir trafik polisi durdurdu: “Otuz lira vereceksin!” dedi. Afalladım: “Niye abi?” dedim. “Suçumuz ne?” “Kırk beş vereceksin!” dedi. “Abi suçumuzu bilelim,” dedim. “Altmış oldu,” dedi. Baktım her kelime on beş liraya oturuyor bana. “Memur bey parayla mı konuşuluyor burda?” dedim. “Öyleyse, izin ver, cebimde dört yüz lira param var, dört yüz liralık konuşmak istiyorum.” Gene böyle attım tuttum, estim, yağdım. “Oooohoo!” dedi polis, “Senle dört yüz liradan çok konuştuk, çek bakalım parka!” Daha dün kurtardım arabayı.

İçlerinde görmediği yerleri gördüğü için sevindiğini söyleyenler bile vardı ya, çoğu bugün evine gidemeyeceğinden kaygılanıyordu. Kaygılanmakta haklıydılar da. Kurtuluş köprüsünün altından Cemal Gürsel Alanı'na girdiklerinde, trafik ekibinin Topraklık yoluna girdiğini öğrendiler. Sinemacı Osman'ın yanındaki Nevzat, ağzını ikinci kez o zaman açtı:

– Hayalet mi bunlar, nedir yahu? diye bağırdı, her çılgınlığı yapacak gibi bir hali vardı. Pala'dan bile baskındı öfkesi. Dolmuştakiler, bir zaman onun bozguna uğramış yüzüne baktılar.

– Dur, ben ineceğim! dedi Pala'ya. İnip taksi tutacağım ben.

Pala durdu, şaşkın şaşkın bakıyordu gence, anlamak istiyordu, neydi bu adamın derdi? Öteki kızgın kızgın indi, hemen bir taksiye el kaldırdı, binip gitti.

Dolmuş, bu kez de Cebeci yönüne döndü. Sonra Fidanlık'a çıkan yollardan birine girdiler. İçlerinde dikleşen öfkenin yokuşuna vurdular suskun suskun. Asap bozukluğu içinde, bir zaman motorun sesini dinlediler. Araba birkaç yerde zorlandı.

Mahalleye gidecek bir yol bulmuşlar, “çevrilme” korkusunu da üzerlerinden atmışlardı ki; ileride, kırmızı bir ışıktan kuşkulandılar. Yaklaştıkça, koyu gölgelerin siyah otomobilli, ak şapkalı trafik polisleri olduğu görüldü. Bu kadarını hiç ummamışlardı. Şaşırp kaldılar. Artık geri dönemezlerdi. Sinemacı Osman:

– Bir çaremiz var arkadaşlar! dedi.

– Havadan mı uçmak? dedi Pala.

– Hayır! Hadin hep birlikte; sen ola düğün sen ola!

Niyetini anlamışlardı. Denize düşen köpüğe sarılır. Hep birlikte el şaklatıp tempo tuttular:

Davullar çift çift çalına

Avluda halay kurula

Düşler hayıra yorula

Şen ola düğün, şen ola.

İyi bildikleri bu türküyü büyük bir coşkuyla söylüyorlar, dışarı mendil, şapka sallıyorlardı. Böylece araba, tam bir düğün alayına benzedi. Sinemacı Osman, boyuna tabancasının yokluğundan yakınıyordu:

– Ah ulan ah! Şu bizim tabancanın tam sırasıymış be. Olacaktı şöyle: Benn, benn, benn! Yedisini birden sayacaktım.

Polislerden biri önlerine çıktı. Numara sökmeyecek miydi yoksa? Ama yine de susmuyorlardı. İlk ağızda şoför fiyasko vermedi:

– Abi gelin götürüyoruz, idare et!

Polis öne yıkık şapkasının altından güldü:

– Tamam canım, sen düğün sahibini göster de bahşişimizi alalım biz.

Pala bir an duraladı, sonra Osman'ı gösterdi. Polis:

– Hadi bakalım arkadaş, dedi Sinemacı'ya. Bu ülkenin törelerinden haberin var herhalde.

Kabak bizim başımızda patladı, diye düşündü Sinemacı. Şaşkınlaştı. Koskocaman polisler bahşiş istiyorlardı. Resmi giysili, kravatlı, ciddi devlet adamı bunlar. Böyle anlarda bir kopuk takımına bile on lira versen yüzüne vururlardı. Cebinden para tomarını çıkardı, bir ellilik seçip polise uzattı.

Pala gazladı.

Sinemacı Osman, bir zaman söylendi durdu. Çenesi düştü iyice. Belli ki evlat acısı gibi içine oturmuştu ellilik. Pala'nın öfkesi ona geçmişti şimdi:

– Ulan böyle trafiğinin de, böyle töresinin de... Ah ulan şu benim tabanca yanımda olacaktı şimdi. Bu trafikçilerin de, törelerin de canına okur, delik deşik ederdim hepsini!...

Pala bir de damarına damarına basmaz mı adamın:

– Aman, elini kana bularsın. Yapma gözünü seveyim.

İleride, birdirbir oynayan çocuklar gibi eğilmiş minnacık gecekondulara girerken her bir ağızdan bir kakhaha topu atılıyordu sanki. Araba, bunca yükün üstüne, işte bu kakhahaları, bu şamatayı çekemedi. Geldi geldi de mahalle girişindeki küçük bir yokuşta bozulup kaldı.

Terzi

Öyle çabuk sıkılır olmuştu ki şu günler. Bu sıkıntı hiçbir şeye benzemiyordu. Ne açlığa ne susuzluğa ne de başka bir şeye... Canı burnuna geliyordu ikide bir. İçinden nedensiz bir zorlama, alıp başını gitmek istiyordu. Yoksa soluduğu hava su oluyor; ciğerleri, yüreği de taş gibi ağırlaşıyor, dibe dibe gidiyordu.

Kül tablasında tütmekte olan yarım sigarasını aldı, üst üste sordu. Ağzından burnundan çevresindeki kumaş toplarına doğru sigara dumanı yürüdü. Zaman zaman bu sıkıntısını Ankara'nın pis havasına, eski bir yüznumaradan bozma, bodrum katındaki dükkânının basıklığına bağlardı. Ama asıl neden bu değildi, şimdi daha iyi anlıyordu ki asıl neden bu değildi.

Terzi Hayri günden güne sinirli bir insan oluyordu. Akşam çoluğu çocuğu paylamış, sabah da gelip çırağına bağırıp çağırmıştı. Oğlan yüzüne çemkirince, iyice tepesi atmış, neredeyse tokadı patlatacak gibi olmuştu. Öteki böl-

mede hâlâ kızgın çalışıyordu çırağı. İşin yoksa küçücük çocuğun gönlünü almaya uğraş.

Gözlüğünün üstünden karşiki fotoğrafçının oraya baktı Terzi Hayri. Sarışın bir kızla bir delikanlı çıktı fotoğrafçıdan. Sanki az ötede ellerindeki fotoğraflar alınacakmış gibi, durup durup bakıyorlardı. Kız fıkır fıkır bir şey. Vitrinin önüne geldiler şimdi de. Kız bacaklarını birbirine sürüyor, yarışa başlayacak at gibi sabırsızlanıyor, tepiniyordu.

Sinirleri gerildi Terzi Hayri'nin; vücudu davula çekilen deri gibi gerildi, titrekledi. Başını salladı. Sonra da niye böyle sinirli oldum, diye düşünmeye başladı. Çocuklarla kavga, hanımla kavga, çırakla kavga... Neredeyse sokaktan geçen insanlarla kavga edecekti. En küçük şeyde barutlanıyordu.

Vitrinin önündeki kızla oğlan yürümüşlerdi.

– Çaaaay!

Rıza'nın sesiydi, şu çakalın! Çarşıya güzel bir kadın gelince sesi böyle yivşik olurdu. “Anam bee!”, “Nerenin gülüsün sen yavrum!” diye laf atamamışsa bile, böyle, “Çaaay! ” diye zevzelenerek elin karısını kızını huzursuz ederdi.

Çayı birkaç günden beri hep Foto'dan içmişti. Şimdi de sıra bende, diye düşündü. Adı cimriye çıkardı yoksa.

Dışarı çıktı.

Çaycı Rıza elindeki askıyı rahat, kaygısızca sallayarak merdivenleri çıkmakta olan kızla oğlana bakıyordu.

– Beri bak oğlum, diye takıldı Terzi. Buzağısını arayan inek gibi ne kaydıldın boynunu öyle? Önüne bak, önüne!

Rıza pişkin pişkin sırttı, eliyle yuvarlak bir kalça çizdi.

– Vay anam vay! Köstebek gibi tepmiş gerisi! Uyuma Hayri Usta! Çuval ağzı aç, çuval ağzı!

– Biz çok çuval ağzı da açtık zamanında, torba ağzı da. Sen kendine bak oğlum.

Terzi, Fotoğrafçı Kâmil'in dükkânına uzandı, ne içeceklerini öğrendikten sonra:

– Üç çay! dedi Rıza'ya.

Fotoğrafçı Kâmil konuşkan, insan canlısı biriydi, ölüyü güldüren cinsinden. Birine kızmış gibi rötuş yaparken söylenip duruyordu. Onun bir şakaya, gülecek bir şeye kapı aralamak istediğini anlıyordu Hayri. Bilmez mi kaç yıllık komşusunu!

– Ne o Kâmil? dedi Terzi Hayri. Ne mızırdanıp duruyorsun orda öyle?

– Dinle hele! dedi Foto, yalancı kızgınlığını sürdürerek. Ben bu fotoğrafçılığa başladığımda, erkek müşterilerimin en çok istediği kaşlarının kalın çıkmasıydı. Rötuşu en çok kaşlara yapardık kalınlaştırmak için. Az önce şinenay bir kızla bir oğlan çıktı ya burdan. Kız ne dese beğenirsin? “Ay, kaşların da ne kadar kalın çıkmış, hademelere benzemişsin” demez mi? Bir tepem attı. Müşteridir, bir şey de söylenmez. “Hanımefendi”, dedim ben de, bu sıfatla delikanlıyı hademelere benzetirsen, bu kaşla, bu bıyıkla, bu burunla bizi kim bilir neye benzetirsiniz?

– Ayıya! dedi Hayri.

Foto Kâmil o sahte kızgınlığını dükkân komşusuna çevirdi:

– Oha ulan! Ayı üstüne çıksın!

Uzun boylu, iyi giyimli bir bey girdi dükkâna, elindeki makbuzu uzattı:

– Benim resimleri verir misiniz?

– Hayhay! dedi Kâmil saygıyla. Makbuzu kalfasına uzattı. Çıkar oğlum abinin resimlerini!

Müşterinin girişiyle Hayri'yle Kâmil arasındaki söz düellosu kapandı. Hoş, kapanmasa da sürdürecektir gücü yoktu Hayri'nin. Nerede o, nerede Kâmil'e söz yetiştirmek! Hele şu günler...

Gözü müşterinin giysisindeydi Terzi Hayri'nin. Adamın bedeni çok düzgündü. Ne güzel giysiler dikerdi şöyle birine. Belli ki hazır giyiniyordu. Dayanamadı;

– Hazır aldınız, değil mi beyfendi? diye sordu.

– Evet! dedi adam gülümseyerek.

Müşteri çıktıktan sonra:

– Hazır giyim aldı yürüdü! diye yakındı Foto'ya.

– Ne oldu sizin mefruşatçılık işi? dedi Kâmil.

– Valla karar veremedik. Sermaye sorunu. Bir de o dükân çalışır mı, çalışmaz mı? Cesaret edemiyor insan.

Sustu, bacak bacak üstüne attı. Kederle emdi elindeki sigarayı.

– Sonra, insanın yirmi iki yıllık mesleği Kâmil. Nasıl koparsın? Yirmi iki yıllık işinden ayrılmanın, yirmi iki yıllık eşinden ayrılmadan hiç farkı yok. Yirmi iki yıllık yaşamını, dev bir diş gibi varlığından söküp atıyorsun, bunun acısını düşün.

Sesindeki, deminki şakalaşmaların getirdiği sevinç de uçup gitti bir anda. Sözcüklerine, içindeki ezintiler, sıkıntılar yükleniyordu.

– Babam benim çiftçi, çoban olmamı istemezdi, diye devam etti Terzi Hayri: “Dokuz bacının bir kardaşıydım. Tek oğul olmanın keyfini yaşadım köyde, hiç hırpalanmadım. Birçok varlıklı köylü çocuğu bile benim el üstünde tutuluşuma imrenirdi. Ille kazaya götürüp bir zanaata vereceğim bu oğlanı, derdi babam.”

Çaylar da gelmiş, sigaralar ardı ardına eklenmişti. İçinden tren geçmiş gibi dumana boğuldu Foto'nun dükkânı. Ama asıl duman, asıl yangın Hayri'nin içindeydi. Geçmişini, mesleğindeki yirmi iki yılını yakıp tüketecekti bu yangın. Biliyordu, Terzi Hayri, terziliği bırakacaktı. Ha bugün, ha yarın.

Bir ucundan tutuşup gelen yirmi iki yılını özetlemek istiyordu Foto'ya:

– Bir sabah... Sabah da değil, daha yıldızların gökyüzünde dipdiri durduğu bir gecede, babamla kazamızın yolunu tuttuk. Akşamdan sözleştiğimiz pazarcılar vardı yol arkadaşlarımız. Onlardan geri kalmamak için, köylülere, “Senin oğlanda da iş yokmuş hiyeri*”, dedirtmemek için, habire dürtüyorum altımdaki eşşeğe. Olur a, belki babamın bana olan güveni sarsılır da bu terzi yanına verme sevdasından vazgeçer. O güne dek çıktığım en uzun yolculuk bu. Her kaya, her tepe karanlığa gizlenmiş birer dev gibi geliyordu bana. Çocukluk işte! Çıktığım yolculuk mu, aysız gece miydi bana böyle ürküntü veren? Bilemiyorum. Hem korku hem de ürküntülü bir umut yüreğimde, devler gelip almazsa iyi. Ama o devler şimdi gelip buldu beni, bunca yıldan sonra. Çocukluğumuzun yalan devleri şimdi gerçek oldu: Giyim sanayiinin devleri... Eşşeğe sıkı sıkı dürterken, yüzlerce köylümden ayrı bir insan olacağımı düşünüyordum. Çocukluk arkadaşlarımla pek çoğu tarlada, bağda bostanda, karda kışta ya da o bunalıcı yaz sıcaklarında en ağır işlerle uğraşırlarken ben zenaat belleyecektim, koluma altın bilezik takacaktım. Herkes özlem duyacaktı durumuma.

Babam, bir tanıdığın yardımıyla bulduğu Terzi Osman Usta'nın dükkânına, “Eti sizin, kemiği benim,” diyerek bıraktı. Köydeki öğretmenlere söylediği sözü ona da söylemişti. Köydeki Nazif Öğretmen'in karşısındaydık sanki; öyle saygılı, öyle çekingen duruyorduk. Yalnız bu öğretmenin, köydeki Nazif Öğretmen'den farklı yanları çoktu, sonra öğrendim bunları. Bildiklerini öyle cömertçe öğretmiyordu Nazif Öğretmen gibi. Kalfalar da öyle. Ağzı pis pis sigara kokan, sarı dişli Osman Usta'yı, Nazif Öğretmen'e benzetemez oldum sonraları. Bildiklerini öğretmede gösterdikleri kıskançlıktan dolayı duydum ilk tiksintiyi onlara. Gene

* hiyeri: hay herif.

de saygıyı elden bırakmazdım. Ya şimdiki çıraklar öyle mi? Sabah bizimkine iki çift söz söyledik, oğlum şunu söyle yap, böyle çat, diye... Yüzümüze çemkirdi hemen. Üstelik daha dün gelmeden ben bugün makas verdim eline. Hiçbir terzi yapmaz bunu, bizim ustalarımızın yapmadığı şeyi yaptım ben.

İnanır mısın Kâmil, yıllar geçti, elime makas vermezler. Deli olacağım. Köye her gelip gidişimde babam sorar, "Makas veriyorlar mı eline?" Yalnızca babam değil, eş dost, köylü hep sorar. "Makas veriyorlar mı eline?" Utanır oldum ondan bundan. Bıçkıyı öğretmiyorlar. Ya ben ne yapardım? Göz ucuyla kalfaları gözler, bıçkıyı nasıl yaptıklarını öğrenmeye çalışırdım. Akşam ustayla kalfalar çıktıktan sonra, gece gene dönerdim dükkâna. Sabah temizliği için anahtar bende olurdu. Hırsız gibi girerdim çırağı bulduğum dükkâna. İri kırpıntıları alır, gündüz kalfalardan gördüklerimi bunlar üzerinde uygulardım. Küçük ceketcikler, küçük pantoloncuklar dikerdim. Sonra hemen saklardım bunları, ötekiler görmesin diye. Oysa herkes görsün isterdim becerimi. Usta duyarsa işten çıkarabilirdi. Ustaların öğretmenliği, okul öğretmenliği gibi değildir, usta yetiştirdiği her adamı kendisine düşman yetiştiriyor sayar. Becerini, öğrenme tutkunu alabildiğine göstermeyeceksin onlara.

Bu mesleği böyle bir tutkuyla öğrendim ben. Yıllar geçtikten sonra, neler dikebildiğim, köyüme çok önemli bir habermiş gibi muştulandı.

Sonra ver elini Ankara, bu bodrum katındaki dükkân... Bir zamanlar ne işim vardı, bilirsin. İki kalfa, iki çırak çalıştırırdım. Ya şimdi? Şimdi tek bir çırağı bile güç tutuyorum. Dükkânımdan bir bir ayak çeken müşterilerimi, acaba darılttım mı diye düşünüyorum. İşimin beğenilmediğini sanıp daha özen gösteriyorum, ama ne yapsam ı-ıh!... Boş!

Bir ara sesi yine titrekleşti. Vücudu çözülüverdi, çocuksu bir güçsüzlüğe düştü Terzi Hayri. Ağlayacak gibi. Toparlandı sonra, kendini berkitti. Kâmil hiç alışık olmadığı bir ciddilikle dinliyordu.

– Kimileyin şurda burda eski bir dost gibi karşılaşıyorum müşterilerimle. Çoğunun parasını değil, yüzünü özlemişimdir inan! Konuşmak, bir çay içmek isterim onlarla. Dükkânıma çağırırım, hiç uğramıyorsunuz, derim. Sanki niçin uğramadıklarını onlar da bilmiyorlar. Şaşkın bakarlardı yüzüme. Kimi de çok anlamsız bulmuş gibi bakar; terzide ne işimiz var, gibilerinden. Öyle ya, ne işleri var terzide? Nedendir bilinmez; insanı bir gün güzel, bir gün çirkin gösteren aynaların karşısında prova prova prova... Günlerine yazık değil mi?

Biraz daha dertleşti Kâmil'le, biraz daha içini döktü.

Karşıdaki dükkânına giderken boş çerçeve gibi sallanıyordu.

Ütü yapılan bölmede çırağını göremedi. Yüznumaraya gitmiş olacağını düşündü ya, ceketi de yoktu çocuğun.

Beş dakika, on dakika... Yarım saat... Yok çırak. “Tamam! Bu eşşoğlu eşşek de kaçtı!” diye söylendi. Sandalyeye çöktü. Paketteki son sigarasını da yaktı, kızgınlıkla boş paketi fırlattı. Üst üste içtiği sigaralarla ağzı zehir gibiydi. Komşusu berber de çırak tutamıyordu dükkânında. Ama onunki başka nedenden: çıraklarına sulanırmış. Utandı, o berbere benzetti kendini.

Az önce Foto'nun dükkânında gördüğü düzgün bedenli adamı düşündü. Öyle tığ gibi delikanlılardı eski müşterileri. “Ulan Allah baba!” dedi içinden: “Çatal çatal yap şu insanları, göbekleri bir yana gitsin, popoları bir yana. Çarpık çurpuk olsun bedenleri de hazır giyinemesinler!” İçinden geçenlere güldü. “Bitti oğlum Hayri bu iş!” diye düşündü. “Bir Allahaismarladık bile demeden seni bırakıp giden çıraklar gibi, sana da burayı bırakıp gitmek düştü.”

Aklım Hep Onlarda

Davulun sesi uzaktan hoş gelir derler ya, Kâmile'ye hoş gelmiyordu. Birkaç konu ötedeki düğün evinden, davulla birlikte, arada bir zurnanın sesi de duyuluyordu. Üç ay önce kızından ayrılan damadı evleniyordu. Gençlerin, yaşlıların halaya durduğu, nara savurdıkları davul zurna sesi, onun mutluluğunu, evini barkını altüst edip gidiyordu; önüne geçilmez azgın bir sel gibiydi. Davulun çomağı bal-yoz oluyor, gelip başının ortasına iniyordu. Ses cisimleşiyor, azgın bir yaratığın gagası gibi, Kâmile'yi yiyip bitiriyordu.

Şimdi daha iyi anlıyordu Kâmile. Kızı kocasıyla barışma umudunu kesince, alıp başını bunun için gitmişti. Evlerine konuk gelen bir erkekle kaçıp gitmesi bundandı. Burada olsaydı, çatlayıp ölürdü yavrum, diye düşünüyordu. Kızının bu sesi duymamak için kaçtığını anlıyordu.

Birkaç komşu gelip gitmişti. Sıkıntılı olduğunu biliyorlardı. Oyalamak, konuşmak için arada bir gelip gidiyor-

lardı böyle. Ona bir serinlik vermeye çalışıyorlardı. Büyük kızı Yozgat'ta evliydi, haber salmışlar, gelecekti. Kocasının işten dönmesine az kalmıştı. Büyük oğlu, kaçan bacasını bulmak için gitmişti. Kim bilir? Belki de öldürmek için! Akşam herif bir haber getirir, diye düşünüyordu Kâmile.

Gelen komşulara epey açıldı:

– Allah çocuk veriyor mu aklıyla versin. Benim çektiklerim hep bunlardan. Kurban olayım size ben! Kocayacak kadın değildim. Bunlar büyüdükçe ben hiç gün görmedim. Yemedik bunlara yedirdik, giymedik bunlara giydirdik, hepsi de deli çıktı. Boklarını temizleyeceğim diye, çekmediğim kalmadı. Babaları ayrı bir dert! Bunlar bir halt edinince, o da zorunu benden alıyor: “Senin doğurduğun,” diyor; “Senin sıpan,” diyor. Sanki benim sıpam da onun sıpası değil. Ya bizim öteki serseri; deli oğlan! Evlendirdik akıllansın diye. Aklı batsın, büsbütün azıttı. O karısı her gün evde ağlar da ağlar. Kurban olasıca, gül gibi kadın onun yüzünden iğneden ipliğe döndü. Bilmez değilsiniz ya, nasıl bir kızdı geldiğinde? Yeşil ördek gibi. Nasıl da saygılı, nasıl da hizmetli.

Biliyordum, benim kızım yerini bulmadı. Anladık ama, geç anladık. İş işten geçtikten sonra anladık. Omzum soğuk benim: Kabahati bizimkiler hep bana yüklediler gene. Ben vermişim, ben sebep olmuşum...

Kâmile'nin hep “keşke” diye andığı günler geliyor gözünün önüne: “Keşke” diye andığı, “keşke” diye anlattığı, “keşke” diye yakındığı günler. Bugün gibi gözünün önünde. Dünürler arasında şimdi ikinci evliliğini yapan damadı Osman'ın babası, anası, bir akrabası ve kızının amcası vardı. En çok da onlarla gelen kayını yüzünden olmuştu bu iş. Gelenler her zamanki komşulardı, kapı komşusuydular. Yerine göre ekmeğinden, suyundan, yerine göre odundan ocağından, külünden yararlandıkları komşulardı. Teklifsizce birbirlerine girip çıktıkları komşular, o gün ayrı bir

havayla gelmişlerdi. Erkekler hep tıraşlıydılar. Koku da sürmüşlerdi. Ev, her gün girip çıktıkları ev değil de ilk kez geliyorlardı sanki, ilk kez konuk oluyorlardı. Girerken ortalığa rahatlık vermek isteseler de, şakacı olmaya çalışsalar da; hemen herkesi sarıveren bir ciddilik, ağırbaşlılık vardı. Bu arada bütün gözler, “Hoş geldiniz!” diye ellerine varan; yarı kentli, yarı köylü geleneklere uygun davranışlarla odaya girip çıkan Ayşe’ye dönüyordu. Heyecanlıydı kızı, sessiz, hareketli, al aldı yanakları. Dışa vurmamak istemese de sevinç içindeydi. Gözleri pırıl pırıldı. Hiç de eksilmedi o pırıltı. Genç yaşında evlendi, çocuk sahibi oldu, ayrıldı, eksilmedi gözlerindeki pırıltı. Dudakları konukların en küçük bir takılmasıyla gevşemeye, gülmeye hazırdı o gün. Kim bilir annesi, babası olmasa, daha nasıl coşkunluklar gösterirdi. Dünürler karşı yana sezdirmeden: “Kale içten alınmış,” dediler.

Kızının davranışları bir de Kâmile’nin gözünden kaçmıyordu. Osman’la mektuplaştıklarıyla ilgili dedikodular kulağına kadar gelmişti. Kocasının duymaması, işin tatlıya bağlanması için o da bugünü bekliyordu. Ayşe’nin bakkalın oğlu Murat’la adını çıkarmışlardı. İşin kötüsü, bu dedikodulara inanmasa da sonunda hep gerçek çıkıyordu. Bir ıslık çalınırdı gece. Ayşe’nin aceleyle ayakkabılarını giydiğini duyardı. Kapı sessizce açılır, kapanırdı. Işığın kızına verilen işaret olduğunu çok sonra anladı. Bir sabah bahçelerindeki yüznumarada saat buldu. Kendilerinden birinin saatine benzemiyordu. Şaşırdı, kızına sormak geldi aklına. Sonra vazgeçti. Sakladı saati. Bakkala gitti. Bakkalın oğlu Murat vardı tezgâhın başında. Önce müşterileri süzdü Kâmile. Kendisinin girişiyle Murat’ın davranışlarının değiştiği gözünden kaçmıyordu. Kollarına baktı; Murat’ın saati yoktu. Eve dönünce kızını bir köşeye çekti.

– Kimin bu saat? dedi.

Ayşe ürküntüyle baktı saate. Anasının yüzü sapsarıydı.

– Bilmiyorum!

– Bana yalan söyleme! Yüznumarada buldum.

Ayşe, yüznumara sözünü duyunca şaşırdı. Saat, yalnız Murat’la buluşmalarının değil, nasıl delice sevişip kendilerinden geçtiklerinin de bir belgesiydi. Pis bir tanık gibi sırtıyordu anasının elinde.

Ana, onun suçlarını hem araştırır, yakalar hem de örterdi. Kadının birinci görevi bitmişti şimdi, gerçek ortadaydı. İkinci görevi başlayacaktı: Kokusunu dışarı duyurmamak, bu namus lekesini örtmek, kapamak... Cezasız da bırakmadı kızını; dövdü, kötü söyledi, günlerce yüz vermedi, konuşmadı. Bir yandan da kocasının, oğlunun duy-maması için çalıştı. Murat’la adı çıktıktan sonra, bir de Osman’la duyulsun istemiyordu. Kızının arkasını gütmekten bıkmıştı. Evlendirip kurtulmak istiyordu.

Yine böyle davul zurna sesleri arasında gitti kızı. Fazla uzağa gitmiyordu. Birkaç ev ötede olacaktı. Yarı kentli, yarı köylü geleneklerle gelin oldu. Salon da tuttular. Yalnız ev düğünü değil, salon düğünü de yaptılar; sazlı cazlı bir düğün... Yalnızca halay değil, köyden gelenlerin şaşkın bakışları arasında, kadınlar erkekler birbirlerine sarılıp dans da ettiler.

– Keşke vermeseydik. Elimle yakım kızımı. Önüne geçseydim, “Bu, bir heves kızım,” deseydim. O cadaloz kaynanasını anlatsaydım ona. Kaynanası cahil güdecek kadın mı? Gelini gelin yapan kaynanadır. Osman iyi çocuk; gel gör ki o da cahil. Yaşları ne daha onların? Anası olmadan helaya bile gidemez. Fikrini bozdular oğlanın, aklını çeldiler. Karısı hakkında kötü konuştular yanında. Bir insanın yanında karısı kötülenir mi? Daha çocuk üstelik o. Dünyayı anasının, babasının, başkalarının gözüyle görüyor, kendi gözüyle göremiyor. Sonra kandı anasının sözüne. İki sene kalmadı, kızım geldi. Osman pişman oldu. Ben bilmez miyim? Yandı tutuştu, kızım da öyle. Gel

gör ki anası dönüp baktırmadı oğlanı bu yana. Kızım da bir bekledi, iki bekledi, umut yok! Bir de Osman'ın köyden nişanlandığını duydu. Ayşe o evlenmeden kaçıp gitmek istedi. Kaçtığı da aklı başında biri olsa, o da çocuk. Bizim kızıdan da küçük. Bir akrabanın oğlu. Sonlarını hiç hayır görmüyorum.

Duyuyor bizim deli oğlan bacısının kaçtığını. Bir hışımla girdi. Daha gelir gelmez bana girişmesin mi? Akşamdan beri ağlaya ağlaya gözüm kan çanağı olmuş. Nerden vurduğunu bilemiyorum. Bir o vuruyor, bir yer vuruyor; bir o vuruyor, bir yer vuruyor. Size diyim bacım, al kanlar içinde kaldım. O da babası gibi, “Senin yetiştirdiğin böyle olur,” diyor. “Kıçından çıkardığından haberin olmaz mı?” diyor. Serbest gezdirdin, bacaklarını açtırdın, diyor. Ben ne yapayım? Zaman böyle bacım. Şimdi koca koca kadınlar bile bacaklarını açıyor, geziyor, tozuyor. Ne bileyim ben? Bacaklarını açan bir tek bizim kız mı? Elleri de açıyor, geziyor, tozuyor; sonra evlenip çoluk çocuk sahibi oluyorlar. Mutlu da oluyorlar. İnsanda yazgı olmalı bacım, yazgım kötü benim. Ben evlat değil, dert doğurmuşum kendime...

Gelen komşu kadınlara böyle yakınıyor, arada bir giysilerini sıyırp oğlundan yediği dayak yerlerini, çürükleri, morlukları gösteriyordu. Dinleyenler arasında içten olmayanlar, yüze iyi olup arkadan atanlar da vardı. Hepsi üzülmüş görünüyor ya, kim bilir içlerinden, “Oh olmuş!” diyenler bile vardı. O hiç düşünmüyordu bunları. Kâmile'nin alı tuzağı olmazdı, içinde ne varsa dilinin ucundaydı. Bunun için, “davulu yarık” derlerdi ona. Komşuları gelmese bile, o ev ev dolaşır, içini dökerdi. Başkalarıyla dövüşünce, çekişince de böyle yapardı: mahallede sayılır kimselerin evine gider, dövüştüğü yanı yerer, kötüler, komşuların kendisine hak vermesine çalışırdı. Çünkü herkesle yüz göz olmak da iyi değildi burada. Komşunun biriyle

bozuşunca, ötekilerle iyi olmanın yollarını aramak gerekirdi.

Oğlundan yediği dayağa getiriyordu ikide bir sözü. Anlattıkça ağlıyordu da:

– Beni pencereye sıkıştırdı, bir ara eli boşa mı geldi ne oldu? Cama çarptı, parçalandı eli. Kolunu kanlar içinde gördüm. Büsbütün hırslandı. Komşular gelmeseydi öldürecekti beni. Zorla dışarı çıkardılar. Gitti... Gitti, kayboldu. Neden sonra yeniden geldi. Bana gene saldıracak belledim. Sandığı açtı, biraz para vardı; onu da alıp gitti. Eli kolu sarılıydı. Şimdi kafam hep onda, kolundaki yara çok muydu? Sargısının altındaki yara büyük müydü? Bir de şu ses, şu davul sesi, kızımın kulağına kadar gidiyor mu? Aklim hep onlarda.

Varlık Yıllığı, 1975

Bektaş'ın Eski Karısı

Unutulacak gibi değildi eski karısının yaptığı ya, bu kadın unutturdu. Çekik kara gözleri güzeldi Elif'in, dolgun diri vücudu vardı, eski karısından on yaş daha gençti.

Yeni karısına baktıkça komşuların sözleri yankılanıyordu kafasında: "Bin tane Meliha eder bu karın!... Maaşallah! Gençlik desen gençlik, güzellik desen güzellik, huy desen huy!... Bir de işçimen, bir de evcimen ki! Çocuklarına kendi öz çocuğu gibi bakıyor."

Ömrü kısa sarmışken bu bahar neyin nesi böyle? Bektaş şaşkın, Bektaş sarhoş, Bektaş mest! Karısının çekik kara gözlerinden mi, komşu ellerinden mi pompalanıyordu yüreği? Acıyı, umutsuzluğu iyi bilen bir yürek onunki ya, mutluluğun buncasına yabancı.

Mutluluk sessiz bir türkü, sessiz bir ıslık yüreğinde.

Bakkala doğru giderken karısı arkasından seslendi:

– Çamaşır tozu da almayı unutma, olur mu?

Pazar olunca, bir de havalar güzelse kapı önlerinde, duvar diplerinde olurdu komşular. Hamdi Usta'yla karısı-

nın yüzündeki hınzırlığı ta beriden okudu Bektaş. Onlara inat:

– Baş üstüne sultanım! dedi karısına. Baş üstüne kraliçem. Bir de çamaşır tozu.

Yeni karısını masallardaki ece yerine koymuştu. Eşik-ten başını çekerken utangaç gülümsemesi bu sözlerle daha da belirginleşti kadının.

Bu mutluluğu, bu tatlı bir çift sözü insanın yanına kor mu komşular? Koymazlaar! Sıkıysa, dilinde bir mutluluk türküsü, yürü bakalım şöyle. Hele böyle açıktan açığa kumrulaşmak olur mu?

– Gene dört ayağını üstüne düştün! Hadi, hadii!... diye takıldı kadınlardan biri.

Alabildiğine pişkin olmasa bu mutluluk düşmanlarının maskarası olmak işten değil. Daha ona usturuplu bir karşılık ararken:

– Genç karıyı çektin de gülersin değil mi? dedi Hamdi Usta.

– Ağzın kulaklarına varıyor! dedi Hamdi'nin karısı.

İçindeki türküyü susturup da bir toparlayabilse kendini. Ülen oğlum Bektaş, zebun pehlivanlar gibi alta düştün gene, davran.

– Ben yaşlı mıyım? diye gürledi Bektaş.

– Yok canım! diye kikirdedi Hamdi'nin karısı. Daha yirmisinde oğlansın.

– Eee n'olacak? Yirmisindeyim elbet. Geceleri saymazsan eğer yirmi yaşıdayım.

– Geceleri saymadık ya, şu apak saçlarını n'apalım kurban? dedi ilk sataşan kadın.

Güldü Bektaş.

Hamdi Usta, Bektaş'a doğru sokuldu. Güreş tutmak, işi el şakasına dökmek istiyordu. Taş, tuğla kaldırmaktan pıtırak gibi olmuş ellerini komşusunun ensesine koydu.

– Git öte! diye itti Bektaş. Sizin arpanız fazla gelmiş anlaşılan!

İkinci silkinişte kurtulabildi Hamdi Usta'dan. Bir de dilinden kurtulabilse!...

– Şu eline baksana; diken gibi. Eliniz de diken sizin, diliniz de.

Pişkince direnmesinden mi yılmışlardı, yoksa acıyıp fazla hırpalamak istememişler miydi? Takılmanın ardından uzlaşmaya geçtiler komşular. Uzun zaman ayrı kalmışlar, uzaktan gelmiş konuk gibi hal hatır sordular. Güzel birkaç söz söyleyip gönlünü aldılar Bektaş'ın.

Ucuz atlatmıştı Bektaş. Canı sıkılmamış, yaralayıcı olmamıştı şakaları. Sözlerinin altında da kalmamıştı. “Hoşça kalın!” deyip ayrıldı oradan.

Eski karısını düşünüyordu Bektaş. İçi bulanır gibi oldu. Kara Meliha! Kara dert!... İnanılacak bir iş, yapılacak bir halt değildi onun yaptığı. İnsan kudursa yapmazdı bunu. Ta burdayken mi kurmuştu planını neydi? Beş çocuk anası. Kimin aklına gelir, Almanya'ya gidince bir başkasıyla evlensin? Ne umdu ne buldu? Önce karısı, ardından da kendisi gidecekti. Başka çıkar yol bulamamışlardı Almanya'ya gitmek için.

Gizlice yazdırmıştı Meliha'yı Almanya'ya. Yalnızca ablasıyla eniştesinin bildiğini sanıyordu. Nerden duyarlar, nerden işitirler. Meliha'nın Almanya'ya gideceği herkesin dilindeydi.

Komşuları, akrabaları, hele hemşerileri pek hoş karşılamadılar. Bunu illerinin adını lekelemek sayanlar bile oldu.

– Ne vardı yavrum Bektaş? diyorlardı. Aç mı kaldıydın, açta mı kaldıydın? Bir karnınızı doyuracak ekmek de mi yoktu şu ülkede? Mezarında ‘açlıktan öldü’ diye yazan var mı hiç?

– Açlıktan ölen de çok, nefesi kokan da çok! diyordu Bektaş. Amma mezar taşına yazılmaz bunlar komşular. İnsanlarda bir onur var, o yüzden, “Ben açlıktan öldüm,

umarsızlıktan öldüm” diye yazdırmaz kimse mezar taşına. Bırakın bu tekerlemeleri.

– El adama ne der Bektaş? El kınamaz mı, el avradına sövmez mi adamın? Bizler için, bizim ilimiz için bir kara leke değil mi bu?

– Elin avradını! diyordu Bektaş. El el el!... Ben acıkınca bir lokma ekmeği veriyor mu el, dedikleriniz? Biz bu Ankara’ya göçerken de “El kınamaz mı, el sövmez mi?” demişlerdi. Ne oldu şimdi? Köyde adam kaldı mı? Herkes göçmedi mi buraya, göçmeyen kaldı mı? Bu Almanya da böyle bir fırsat. El önce biraz şaşırır, kınar ya, sonra hak verir. Ne yapalım? Yoksulluk az bir ayıp mı? Ankara’ya göçtük kurtulamadık. Çalış çalış elde avuçta bir şey yok. Yokluk kardeş oldu bizimle. Koyurmaz yakamı. Karı koca biraz para kazanıp doğru dürüst bir iş turalım dedik şurda. Çalışmak, para kazanmak ayıp mı?

Kimi hak veriyor Bektaş’a ya, çoğu kınıyor:

– Önce sen gitsen, ardından karını çağırırsan uygun düşerdi ya, böyle yapman ayıp Bektaş, çok ayıp! diyorlardı.

– Ne var önce karımın gitmesinde, iki üç gün sonra da ben gideceğim.

Alabros kesilmiş kır saçlarına doğru alını şöyle bir kırışıyordu Bektaş’ın. İri gözleri daha da irileşiyordu. Zekice parlıyordu gözleri. Sözlerinize hiç alınmadım, der gibilerden bakıyordu çevresindekilere. Kendiliğinden her şeye gülüyordu Bektaş’ın gözleri. Ne tuhaf! Ondaki bu aldırma mazlığa kızsalar da, zaman zaman imreniyorlardı da komşular. Ne bir öfke ne bir alınganlık ne bir eziklik Bektaş’ın gözlerinde. Buna imreniyorlardı. Sanki güçlü bir silahtı Bektaş’ın gözleri; gri, madeni bir silah; bir tek ışık bile silinmiyordu komşularla arasındaki bu savaşta.

Bu tartışmalarda bir silahı yılmayan gözleriyse Bektaş’ın, bir silahı da sesiydi. Kendisini kınayanlara karşılık verirken sesi de hiç titremezdi. Gözlerindeki ışıklar arsızdı

Bektaş'ın, sesi arsızdı. Onunla tartışmak, onu alt etmek her babayığidin harcı değildi. Öyle de rahat, öyle de tatlı konuşurdu ki, dinletirdi kendini.

Karısını Almanya'ya göndermesini kınayanlara bir de şu karşılığı veriyordu Bektaş:

El falına baktırır gibi sol avucunu kendisini dinleyenlere doğru uzatıyor:

“Bakın! Şu avucumun içindeki çizgileri görüyor musunuz? Bu çizgileri birer ayıp sayın siz,” diyordu. Sağ elini kaldırıyor: “Bu elimi de para kabul edin.” Kendine güvenen, yapacağı gösterinin etkisine inanan bir hokkabaz gibi, pırıltılı bakışlarla çevresindekileri süzdükten sonra, para saydığı sağ elini, ayıp saydığı sol avucundaki çizgiler üzerine kapatıp soruyordu:

“Aha bakın! Kaldı mı şimdi ayıp?”

• Para, ayıbı örtüyordu.

Komşular onun bu zekâsı karşısında şaşkına dönüyorlardı. Kısıkvrak çürütüvermişti düşüncelerini. İster istemez susuyorlar. Haklı söze ne denir? Gerçekten para böylesine önemli değil miydi? Her ayıbı, her kusuru örtmüyor muydu şu dünyada?

Sabırsızlıkla karısının çağıracağı günü bekliyordu Bektaş. Ne zaman gideceğini soranlara da:

– İki üç gün sonra gidiyorum, diyordu.

Bu iki üç gün bir türlü bitmiyordu. Geveze komşuların dilinden kurtulmak istiyor bir an önce. “İki üç gün sonra” demekten, ona buna laf anlatmaktan dilinde tüy bitti. “İki üç gün” iki yıl oldu nerdeyse. Can sıkıntısından içeri dışarı sığmıyor Bektaş. Burada ceviz kabuğunda sanki, ta öyle bunalıyor. Umutsuzluğa düşüyor. Postacıyı her gördüğünde yüreğinde tomurcuklanan umut sönüveriyor sonunda. Kara kara düşünüyor Bektaş. Niye aldırtmıyor bu kadın? Niye istek yapmıyor? Üstelik mektupları da gecikiyor. Şurdan şura değil ki gidip konuşsa, taa Almanya

bunun burası. Meliha'nın ara sıra gelen mektuplarında da dişe dokunur hiçbir şey yok. İster istemez kötü düşünüyor bunca yıllık karısı hakkında. Komşuların sözleri, kınamaları işte o zaman belini büküyor Bektaş'ın:

– Komşular! Ben bir bok yedim! diyor, hak veriyor onlara.

Almanya'dan gelen hemşerilerinden bir başkasıyla yaşadığını duydu karısının. Dünya başına yıkıldı, inanmadı. Daha sonra her şeyi açıkça ortaya koyan mektubunu aldı Meliha'nın; ayrılmak istiyordu. “Karı milleti işte!” dedi Bektaş. “Kancık milleti!”

Günlerce el içine çıkamam sandı; gizli gizli, çocuklarına sezdirmeden ağladı. Sonra arsızlığa vurdu işi. Konuşkan adamdı. İnsanlardan kaçmazdı. Kahveye gitti, kâğıt oynadı; camiye gitti, namazını kıldı; pazar günleri duvar diplerinde çene çaldı, içini döktü, acındırdı komşuları kendine.

Kimine göre, o adamla daha önceden de ilgisi varmış Meliha'nın, ta köyden. İşe bakın ki Almanya'da da bulmuşlar birbirlerini. “Koca Almanya'da bula bula Coruk” Hüseyin'in oğlunu mu buldun kahpe!” diyorlardı komşular.

Bektaş'a acısın mı mahalleli, kızsın mı? Şimdi de bu çıktı. Almanya'ya karı göndermek. “İyi oldu düzüye!” diyordu çoğu. Kimi de eski çapkınlıklarını, ne utanmaz bir hovarda olduğunu sayıp döküyordu Bektaş'ın. “Bunun hıncını çıkardı Meliha” diyorlardı.

İnsan, Bektaş'a acımasa bile, çocuklara acıyor. Boy boy, yaş yaş bir sürü çocuk. Her yaşın ayrı bir dili var. Hangi birine nasıl anlatsınlar analarını?

Hele o kızı kocaman olmuş, büyümüş, evlenecek neredyse. Çocukların hepsi üzgün ya, en çok üzüleni de kızı. Nedense boynu hep bükük garibin. Bakışların hangi birinden kaçsın kız, hangi birine ne desin? Böyle bir ananın kıızı olmak, belli ki utanç veriyor ona. Bakkalda, manavda,

* coruk: Fıtkı.

çeşmede bakışlarını nereye çevireceğini, kendini nereye koyacağını bilemiyor. Keşke hiç acımasalar, hiç bakmasalar ona, gözleri olmasa insanların, ağır kayalar gibi üzerine binen gözleri. Çivileşen, hançerleşen gözleri; bakan, acıyan, soran...

Hiç bakmasalar!

Hiç acımasalar!

Hiç sormasalar!

Paylaşacağı hiçbir derdi yok onlarla.

Bektaş'ın konuşmalarını düşünüyordu komşular, Meliha'nın Almanya'ya gittiği günlerdeki konuşmalarını. Öyküngeç komşular, tıpkı onun gibi sol avuçtaki çizgileri sağ elle kapıyorlar: "Bakın kaldı mı ayıp?" diyorlardı. Öyle de benzetiyorlardı ki, hafif de genizden konuştular mı, tıpkı Bektaş.

Ama her komşu böyle değildi. Yakınları bu sıkıntılı, üzgün günlerinde yalnız komadılar Bektaş'ı. "Başa gelmedik iş, ayağa değmedik taş olmaz," dediler. Kınamamak gerekirdi. Köy köy, mahalle mahalle evlenebileceği, ona uygun birini aradılar. Birkaç kadın gösterdiler. İçlerinde Elif'i beğendi. Beğendi ne? Elif'i görünce, on sekiz yaşındaki bir sevdalının yüreğini taktılar sanki Bektaş'a. Öyle de rast gitti ki işi, Elif de onu beğendi; sözünden sohbetinden hoşlandı. "Çok şanslı adammış!" dediler komşular. Nerden baksan eski karısından daha güzel, daha üstün. Onun da ikinci evliliği bu, bir de çocuğu var. Kocasını şoförmüş, bir trafik kazasında ölmüş. Sordular araştırdılar, hiçbir uygunsuz yanını bulamadılar kadının.

Tanrı ikisinin de yüzünü güldürecekmiş demek ki.

Bakkala doğru yaklaşırken Meliha'yla ilgili bütün düşünceleri kovdu beyninden. "Takma ülen şu karıya kafanı!" dedi kendi kendine. "Karı dediğin ayağındaki pabuç. Birini eskittin, yenisini aldın işte."

Remzi'nin dükkânı çok kalabalıktı. Şalvarlı, başörtülü bir sürü kadın...

– Selamünaleyküm! diyerek gürlek bir selam verdi Bektaş. Sevdığı birkaç komşunun halini hatrını sordu. Çay, şeker, peynir aldı Remzi'den. “Bir şey daha alacaktım ben” diye biraz düşündükten sonra:

– Haa! Meliha'ya bir de sabun tozu...

Yaptığı gafın farkına varınca sözün gerisini yuttu.

– Ülen tüüü! diye gülümsedi oradakilere. Suç işlemiş bir çocuk gibiydi.

– Meliha demişim, görüyor musunuz?

Şişko Emine yüklendi hemen:

– Sayıkla sayıkla! Elindeki avradı kaçırdın da, Meliha, diye sayıkla!

Alta kalmadı Bektaş:

– Varsın kaçsın komşum. O gittiyse, ben de fıstık gibi karıyı çektim ya.

Şakalaşma bir iki sözle bitmedi.

– Bin tane Meliha eder şimdiki karın! diye birkaç komşu onu destekledi de kurtuldu.

– Ne gamsız adam! diye söylendiler komşular ardından.

Evine girerken kendi kendine gülüyordu Bektaş. Kucağındaki paketleri karısına verdi, sedire oturdu.

Deminden beri kocasının için için gülümsediğini görünce dayanamadı sordu kadın:

– Neye gülüyorsun öyle?

– Hiiç! dedi Bektaş, söylemek istemedi. Karısı üsteleyince dayanamadı çözöldü. Dükkândaki dil sürçmesini anlattıktan sonra:

– ... Ben de dedim ki, gittiyse fıstık gibi avradı çektim ya, dedim.

Gülmesini tutamadı kadın. Çocuklaşıveriyordu bu adamın yanında. Çocukluğunda bile tam bir çocuk olamamışken bu adamın yanında bebek oluyordu nerdeyse.

- Fıstık gibi miyim ben? diye sordu Elif.
 - Tabii öylesin. Öyle olmasan niye hasetlensinler komşular?
 - Hasetleniyorlar mı da?
 - Hem de nasıl! Bilseler senin gibi bir karıya düşeceklerini, herkes avradını Almanya'ya dehleyecek.
- Öteki odadaki çocuklar duymasın diye kadın kikhiklerini zor tuttu. Bektaş da çocukları düşündü. Sessiz, dilsiz bir konuşmaya geçtiler, öpüştüler.

Boya Kutuları

Bu dördüncüsü!... Ne dördü? Beşi, altıyı da geçti. Sayısını unuttum, belki on kişi dükkân açıp kapadı benim karşıma. Duvarını yaran bakkaliye açtı, duvarını yaran bakkaliye açtı... Olmuyor işte! Şurda bir dükkândan fazlası iş yapmıyor. Ülkede sanki başka ekmek kapısı kalmadı. Ne varsa bakkallıkta? Beni milyoner oldu belliyorlar. İşini beğenmeyen, işinden kovulan yıkıyor gecekonduusunun bir yanını, bir vitrin, iki tezgâh... Al sana bakkal. Ondan sonra da görüyorlar Hanya'yı Konya'yı! Alıyorlar boylarının ölçüsünü. Her ticaret heveslisi, önce bir bakkallığı deniyor nedense.

Hele şu hemşerilerim yok mu? Herkes yükselmemi istedi de benim hemşerilerim istemediler. Karşıma on kişi dükkân açıp kapadıysa sekizi hemşerim. Hemşerilikleri batsın onların. Bir türlü beğendiremedik kendimizi onlara, sevdiremedik. Hep sırtında gideyim isterler senin. Yav dur Allah'ın kulu, biraz in de dinleneyim, dedin mi, iş bitti orda, sen kötüsün! Hep sırtında gidecekler... Alırlar, aybaşı

olur para istedin mi kötüsün! Sanki bize bedava geliyor bu mallar, biri babasının hayrına bırakıyor.

Şimdi de bir “hoca” diktiler karşıma. Bu şaşkın da bizim köylü. Hafızdır. Gerede’de Kuran kursunda okudu. Bir iki yıl mı ne bizim köyün imamlığını yapmış. Köyde imamdan çok ne var? Sonra tutmamışlar bunu. Ben çocukluğumu bilirim, sesi güzeldi, iyi ilahi okurdu. Köyde imamlıktan aç kalacağını anlayınca, o da geldi bu dükkânı devraldı. İmamlık aç kor insanı, rençberlik aç kor, işçilik, memurluk aç kor da bakkallık doyurur mu? Gel de doy! Elindeki üç beş kuruşu da burda batır, gör o zaman sen bakkallığı. İşte Tanrı şaşırtmasın adamı, Tanrı şaşırttı mı böyle olur. İki üç kişi de yeltedi buncağızı: Remzi şöyle para kazanıyor, böyle para kazanıyor, arsa aldı, gecekondu ağası oldu, dediler. Nerden de aldık şu arsayı, herkesin gözüne battı. Dedim avrada: ‘Gel almayalım şurayı, göze batırız’ dedim, o da pişman oldu, benim dediğime geldi ya, iş işten geçti. Çocukları okutmam bile milletin gözüne batıyor. Okuyorlarsa benim çocuklarım zekâlarıyla okuyorlar, para zoruyla okutmuyorum ya ben. Bre şaşkınlar! Şu dağın başında bakkallık para kazansa ne olur? Ne yer ki bu insanlar? Yüz gram peynir, elli gram zeytin, bol bol da ekmek. En kabadayısının aldığı bu. Gel de para kazan bunlardan.

Çocukların beş on kuruşlarıyla akşama kadar uğraş dur.

Bak çocuk gazocağı iğnesi istedi, ben yumurta vermişim. Kafa kalmadı ki gene. Taktım oraya, takmayım diyorum, yapamıyorum. Dükkân boşaldı mı, dışarı çıkıp boyuna orayı gözlüyorum. Kim geliyor, kim gidiyor? Kim ondan alışveriş yapıyor, kimi küstürdük, kimi darılttık? Beriden boyuna orayı gözlerken, kinimi, öfkemi belli etmemeye çalışıyorum. Söz açan müşterilerime de olgun bir tavırla:

– Herkes nasibini yer, nasipten öte yol gitmez! diyor-
rum.

Benim avrat da öyle sıkılıyor beni:

– Kurnaz olacaksın herif diyor. Sinecen olacaksın, ala'nı
dışa vurmayacaksın. İşlerinin bir bozulduğunu sezdirirsen,
herkes bir tekme vurmaya kalkar sana!

Ben de öyle yapıyorum, işlerimin eskisinden daha iyi,
daha güzel olduğunu söylüyorum. Kötü müşteriden, hak-
sız müşteriden arıttım dükkânımı, diyorum. Öyle söylü-
yorum ki, onun gidici, benim kalıcı olduğumu anlasınlar.
Hoca'ya giderlerse, sonunda yine bana kul olacaklarını bil-
sinler.

Hemşerim bakkalın yüzüne karşı da iyi davranıyorum:
Nasip, diyorum, kismet, diyorum. Hatta aklının ermediği
işler olursa, gelip danışmasını söylüyorum. “Her türlü yar-
dıma hazırım senin için aslan hemşerim!” diyorum. “Senin
gibi akli başında biri aldığı için bu dükkânı, çok sevinçli-
yim!” diyorum.

Bu benim karşımdaki dükkânın asıl sahibi Yusuf'tur.
Önceleri o işletirdi. O da köylümdür. Yusuf kamyonculuğa
başladı, başka birine devretti. Devrettiği adam yaşlı biriydi,
çoluğa çocuğa bıraktı dükkânı. Deli deli çocukları vardı
adamin. Kaç kez bizim oğlanlarla yumruk yumruğa birbir-
lerine girdiler. Ahlsızdı da çocukları. Dükkânda elin ka-
rısıyla kızıyla sevişirlerken görmüşler. Hiç ekmek kapısın-
da bu yapılır mı? Soğuttu elindeki müşterileri. ‘Şu puştla-
rın dükkânına karı kız gönderilmez!’ dediler.

Öyle çoluğa çocuğa dükkân bırakılır mı? Bak bende
de var yetişkin çocuklar. Tek başlarına çalıştırmam dük-
kânımda. Ben mala gittim mi, analarını tepelerine diker,
öyle giderim. Yoksa bu mahallenin karıları kızları geneleve
çevirirler burayı. Yusuf'un devrettiği adam niye çalıştır-
madı, bu yüzden. Benim avrat pek yamandır: Bir kadın ya
da kız ne niyetle geliyor dükkânıma, şıp! anlar. Sonra ne

yapar eder, ayak çektirir öylelerine bu dükkândan. Bir iki laf çarpar, kıpkırmızı yapar adamı. Utançlarından bir daha gelemeler.

Aklı sıra bu Hoca, hocalığını büyük bir koz sanıyor bana karşı. Senin hocalığın köyde kaldı bre yavrum! Remzi emminle oynuyor musun sen? Daha dünkü sıçığım boksun! Nerde borcunu vermeyecek çürük müşteri var, nerde dükkânın adını kötüye çıkaracak orospu kadınlar var, dehliyorum Hoca'ya. Yarın dükkânın anasını danasını kediye yüklesin de görsün. Müşteriye vermesi kolay da alması zor. Geceleri sabaha kadar gözüne uyku girmez, hangi müşterin kaçacak, diye. Asıl koz benim elimde. Benim anamalımdan çok. Pek fazla bir parası yokmuş, öğrendim. Verisiye fazla açılmayacak. Sonra ben üç teneke peynir alıyorsam toptancıdan, o bir tenekeyi zor alıyor. Parası yok ki alsın. Elindekini avucundakini de müşterinin boğazına geçirdi. Çok aldığım için toptancılar bana ucuz veriyorlar, dolayısıyla ben de ucuz satıyorum. Sonra malın iyisi nerde, benim kadar bilmez o. Peynirin, zeytinin, ipliğin, kınanın iyisini alırım ben. İşte şu kınayı nerden alıyorum, bir türlü öğrenemedi. Ağzımdan girdi burnumdan çıktı laf koparamadı benden. Nerdeyse ardıma casus takacak kına aldığım yeri öğrenmek için. Dört bir yandan alıcı gelir bu kına için bana. Yalnız buradan, bu kentten, bu yöreden değil; Kars'ından, Bayburt'undan, Kayseri'sinden, Sivas'ından buradaki hemşerilerine kına ısmarlayanlar vardır. Öyle ünlüdür benim kınam. Aşı gibi kıpkırmızı yakar kadınların elini. "Elime kına girmez!" diyen kadını bana gönderin. Bir de Bakkal Remzi'nin kınasını denesinler.

Sonra benim fırının ekmeği de iyidir. Burda bakkal dedin mi, ekmek satışı gelir akla. Bir bakkalın işini öğrenmek mi istiyorsun, kaç ekmek sattığını sor yeter. İş çok mu, az mı anlaşılır. Benim fırıncıya dedim ki:

– Bu adama vermeyeceksin! Ona verirsen, bana ekme-
mek getirme, dedim. O satar iki yüz ekmek, ben satarım
altı yüz. Fırıncı benden geçer mi? Şimdi vermiyor ona. Kö-
tü bir fırıncıya düştü Hoca. Ekmeği hamur mu hamur.
Sonra bir gün olsun zamanında gelmezler. Hoca her gün
dövüşür ekmekeçisiyle. Her gün kavgalarını seyredirim
burdan, öyle keyifli olurum ki? Kimileyin kavgalarını
ayırmaya giderim. Hoca'yı kayırıyormuş gibi de bir iki gü-
rültü koparırım. Eee, hemşeriyiz ne de olsa. Kayırmasan
olmaz!

Garibim, hocalığın ticarette pek sökmediğini anladı ya,
adını burda da Hoca'ya çıkarmış bir kere. Günde beş vakit
camiye gitmese olmaz. İmam, “Allahuekber!” dedi mi, bi-
zimki kitler dükkânı, soluğu camide alır. Benim avrat,
“Sen de git herif camiye!” diyor bana ya, ben pek kulak
asmıyorum. Cumadan cumaya gidersem yeter. Her gün
beş vakit dükkânı kapayıp camiye gideceksin, müşteri de
seni kapıda bekleyecek. Olur, baaş üstüne! Bekler.



Akrabası Yusuf, Hafız Ömer'i Remzi'ye karşı iyi bir bakkal
yapmak istiyordu. İkide bir dükkânı kapayıp camiye git-
mesi Yusuf'un canını sıkıyordu. İstiyor ki şu dükkân işlek
bir yer olsun. Ne de olsa kira alıyordu ondan. Burası iş ya-
par diye getirtmişti Ömer'i.

Bir gün Ömer'i çekti:

– Olur mu oğlum? dedi. Dükkân kitlenir de camiye
gidilir mi? Biz hep namaz mı kılıyoruz?

Baktı ki amcası iyiden iyiye kızmış, gizli amacını açık-
ça söyledi Ömer:

– Sen aldırma emmi! dedi. Millet dindar olduğumu an-
larsa, güvenir, benden alır.

Bu saplantıdan bir türlü vazgeçiremediği için kızıyor-
du Yusuf. Üstelik aylar geçtiği halde bakkallığı öğrenemedi
gitti. Camide tavladığı birkaç softayla bu işin yürüyeceğini

sanıyor. Bir para üstü saymayı bile öğrenemedi, uyuşuk mu uyuşuk. Yarın saatte yüz gram peyniri tartamıyor.

Remzi'yi çekemeyenler, Hoca'ya bakıp bakıp umutsuzlanıyorlardı. Bu yüzden eski bakkallarına karşı açıkça cephe alamıyorlardı.

Sonra Hoca'nın kusuru bunlarla da bitmiyordu. Mahallenin kimi kadınları çok geliyordu dükkânına. Bunların ne mal oldukları belliydi. Şoförlerle kırıstırıp duran Bahriye, Nazire onun baş müşterilerindendi. Hele Gülsün hiç ayrılmıyordu dükkândan. Gülsün'ü bilmeyen mi var? Kırdığı ceviz kırkı geçti mahallede. Hafız onlarla konuşurken ağzı kulaklarına varıyor Ömer'in. Beriden Remzi'yle karısı kaçırıyor böyle fırsatları:

"Hoca'yı görüyor musunuz?" diye komşuların ilgisini o yana çekiyorlar.

Hele bu huyu iyiden iyiye amcası Yusuf'un midesini bulandırdı. Ne diye fazla senlibenli oluyordu bu kadınlarla? Her uğrayışında onlarla çene yarıştırmak görüyordu. Dükkânın تنها zamanlarında geliyordu böyleleri. Üstelik Ömer'in karısı topal, çirkin; ne deseler yakışır, el inanır. Yusuf, dolaylı olarak yaptığı konuşmalarla bu tür kadınları yeriyor, Hafız'ın gözünden düşürmeye çalışıyordu. "Sokma onları dükkâna!" dese de, bildiğini okuyor öteki. Karısını sık sık köye göndermesi de bu yüzden.

Mahalleye ilkyazla birlikte bir canlılık gelmişti. Hava- lar ısınıyordu. İki bakkalın arasından geçen yol kurumuş- tu bile. Kuytu yerlerdeki ıslak toprak, ilkyaz güneşinin al- tında buğulanıp duruyordu. Yüzlerce esrarkeş girmişti sanki toprağın altına: duman duman... Kadınların günü dışarıda duvar diplerinde geçiyor; sokaklar, ev araları çocuklarla dolup taşıyordu.

Hoca sevmedi buranın ilkyazını. İlkyazla birlikte ma- hallede dedikodular da çoğalıyordu: Kimin kızı ne yapmış,

kimin karısı kiminle... Bilmeyen yok, nerden duyarlar, nerden öğrenirler?

Yalnızca ara sıra yağan yağmurlardan sonra, kış günlerini anımsatan bir sessizlik çöküyordu ortalığa. O gün yine yağmur yağmıştı. Duvar diplerindeki kadınlar, çocuklar dağılmışlardı.

Bakkal Hoca vitrinden dışarıyı gözlüyordu. Tam istediği bir ıssızlık sokakta. "Nerde kaldı bu kadın?" diye kendi kendine söylenip duruyordu. Tatlı bir işkence içindeydi Hoca. Yüreği eziliyor, içi içine sığmıyordu. Bir beri köşesine seğırtiyor vitrinin, bir öteki köşesine. Cama yapıştırdığı burnu dümdüz.

Beklediği kadını göremedi, canı sıkıldı. Geldi sandalyesine oturdu. Bu kez kulakları aynı işi görüyordu: Şıp, şıp eden tanıdığı bir ayak sesinde kulakları. Muştuyu gözleri değil, kulakları verdi Hoca'ya. Gülsün daha camdan görünmeden ayak sesinden tanıdı. Yüreği hop etti Hafız'ın. Gülsün girince, saçlarından tırnaklarına dek bir heyecan dalgası geçti.

Şişman bir kadındı Gülsün, peynir tulumunu andırıyordu. Tencere düşmüş kapağını bulmuş örneği, Hoca'nın bardak gibi boyuna karşılık, onun peynir tulumundan hiç ayırdı yoktu.

Tezgâhı geçti, sırtarak kadına doğru yaklaştı Hoca. Gözleri dışarda, elleri kadının bir yanaklarına, bir göğüslerine gidiyordu.

– Dur deli! Bir gören olur! diye geriledi Gülsün. Aslında bu karşı koyuş değil, uygun bir köşeye, böyle uygunca bir nazla çekilmekti. Kapının girişinde, solda büyük bir ekmek dolabı vardı. Onun yanında da boya kutuları sıralanıyordu. Her zamanki gibi oraya çekildi Gülsün. Burası kapıdan ilk girişte göze çarpmıyordu. Hoca'nın kendinden geçmesine karşılık, kadın daha dikkatli davranıyordu.

Hoca'nın sakallı yüzünün dolaştığı yanaklarını kurtarıp dışarıyı dinlemeyi unutmuyordu.

– Bana bak, bir gün bir bokluk çıkaracağız biz!

– Korkma sen! Bir gelen olursa hemen boya seçeriz şurdan.

Gözü iyice dönmüştü Hoca'nın, hiçbir şeyi umursamıyordu. Bu sırada kapı küt açıldı. Hemen yandaki boya kutularını karıştırmaya başladılar. Sırtları girene dönüktü. Dönüp bakamıyorlardı. Al aldı yanakları, göğüsleri körük gibi inip kalkıyordu. Kimdi gelen, bakamıyorlar.

– Koyu yeşil mi istiyordun sen Gülsün? dedi Hoca.

– Hee! Koyu istiyorum.

Sesleri de titriyordu. Demek ki heyecanları iyice yatışmamıştı. Bir süre daha arkaları dönük, boya kutularını karıştırdılar. Hoca soluğunu toparladıktan sonra döndü. İşlerini bozanın bacak kadar bir çocuk olduğunu görünce, rahatladı.

– Ne istedin oğlum?

Gülsün de döndü arkasına, o da rahatlamıştı.

Çocuk kekeleyerek söyledi istediğini.

– Yok o! dedi Hoca.

– Bir de karabiber alacaktım.

– O da yok. Remzi Bakkal'a git.

Çocuğun yürümesini küçük adımlarına bırakmadı, belinden tuttuğu gibi dışarı fırlattı. Yavrucak şaşkın şaşkın uzaklaştı.

Kapının her açılışında hemen boya seçmeye başlıyorlar, sonra Hoca aynı korku içinde dönüyor, istenilen çok zamanını alacaksa müşteriye Bakkal Remzi'ye gönderiyordu.

Bir ara kapı yine açıldı. Gelen Nazire'ydi. Dili tutuldu kaldı Hoca'nın. Öyle kolay baştan savulacak biri değildi Nazire; çocuk gibi atamazdı başından. Arası onunla da iyiydi. İşin kötüsü, o da boya seçmeye gelmişti!

– Buyur Nazire?

Hoca'nın kıpkırmızı yüzünü süzüp durdu Nazire. Hiç aceleye niyeti yoktu. Şu kadın gitsin de, der gibilerden bakıyordu Hoca'ya. Durumu sezer gibi oldu sonra. Gülsün'ün gideceği yoktu; boyuna boya kutularını karıştırıyordu. Hoca:

– Ne alacaktın? diye üsteledikçe, durumu daha iyi anlıyordu Nazire. Hoca'ya ters ters baktı.

– Hiiç! Ben de boya alacaktım da. Neyse, akşam ekmeğe geldiğimde alırım.

Kapıyı hızla vurup çıktı.

Gülsün'le Hoca donmuş gibi kaldılar.

– Gördün mü, anladı bu kadın? dedi Gülsün.

Hoca, onu yatıştırmaya çalışsa da korkmuştu bir kez. Daha fazla durmadı Gülsün, çıkıp gitti.

Hoca dükkânda yalnız kalmıştı. “Bok ettik işi!” diye beri öte dolanıp duruyordu.

Bir iki saat sonra işleri altüst eden Nazire yine geldi:

– Az puşt değilmişsin sen! diye çıkıştı Hoca'ya. Bari yapıyorsun şunu, hepimize boya seçtirme. Pirinç, düğme filan yok mu? Onları seçtirseydin.

Hoca utanç içinde sırtıyordu; kadın öyle baskın çıktı ki kendini nasıl savunacağını şaşırdı.

– Sen deli misin Nazire? diye kekeledi. Ben tenezzül eder miyim yahu şuna? Görmedin mi şu kadını be?

– Hadi hadiii! dedi Nazire. Külahıma anlat sen onu. Anlamadım mı sanki ben?

– Allah çarpsın diyorum yok bir şey kız. Şu kıldığım namaz gâvurun olsun...

– Het! Namaza kurban olasıca. Utanmadan bir de yemin ediyor. Sen var ya sen! Bakkallığı bırak, yalnızca boya sat. İnan daha çok kazanırsın.

Çok durmadı Nazire, içinin ağusunu döküp gitti.

O günden sonra bir kara düşüncedir aldı Hafız'ı. İpin ucunu fazla kaçırdım, dikkatsizlik ettim, diye kendi ken-

dine kızılıyordu. “Ulan serseri!” diyordu içinden; “İki üç kadını birden idare etmek senin işin mi?”

Nazire gelmiyordu artık dükkâna. Giderek müşterilerinin azalmasını da ona bağılıyordu Ömer. Ağzı kötüydü o kadının. Kendi erdemsizliğine bakmaz, olur olmaz yerde konuşurdu. Günden güne müşterilerinin yanında eski güvenini, eski saygınlığını yitirdiğinin farkındaydı. Her şeyi biliniyor olmalıydı mahallede. İnsanların bakışlarından, şakalarından, laf vurmalarından belliydi bu. Sokaktan gelip geçenler, uzaktan uzağa takılıyorlardı:

– Hoca n’aber? Boya işleri nasıl gidiyor?

Kimi de tıpkı Nazire gibi:

– Sen en iyisi bakkallığı bırak Hoca. Yalnız boya üzerine iş yap. Daha çok kazanırsın.

Hoca’nın bu “marifetler”i Remzi’nin kulağına geldikçe, sonsuz bir mutluluk duyuyordu. Herkes bir şey söylüyordu onun hakkında. Remzi’ye hoş görünmek isteyen müşterileri, Hoca’yla ilgili her gün yeni bir öykü anlatıyorlardı. Bunları dinledikçe ağzı kulaklarına varıyor Remzi’nin. İçindeki sevinç, yanaklarından, gözlerinden dışa taşıyordu. Yine de bu içine sığmayan sevincini gizliyor Remzi. Düşmanın yenilgiyi kabullenmesini geciktirebilirdi aşırı sevinç. Belli ki günleri sayılı bu yeni düşmanın. Aslında Hoca çoktan kapayacaktı dükkânını ya, şu boya seçtiği kadınları bırakıp gidemiyordu bir türlü.

Kemal Ateş

Küskün Fotoğraflar



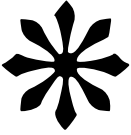
Küskün Fotoğraflar'da çok canlı portreler olarak karşımıza çıkan kimi kahramanlar, size hiç yabancı gelmeyecek. Çoğunun adını gazetelerden, televizyonlardan duydunuz. Onlar bulundukları büyük kurumları içeriden kemirirken, biraz da bizim içimizi kemirdiler... Bellegimizde küskün yüzler, küskün fotoğraflar bıraktılar.

Kemal Ateş, Türkçemizin usta bir yazarı. Hiçbir aşırılığa kaçmayan, yetkin anlatımıyla kaleme aldığı öykülerinde toplumsal yaşamımıza tanıklık ediyor. Bunu yaparken, öykülerini öyle samimi bir zemine oturtuyor ki, her gün dolaştığınız sokaklarda öykü kişilerinin izini sürmekten kendinizi alamıyorsunuz.

Yazarı, en iyi belki de kendi sözleri açıklıyor: "Lüks otellerin önünde büyük bir havuz olmaksızın, biraz ötede mavi denizde küçük bir damla olmayı yeğlerim."

Kemal Ateş

Toprak Kovgunları



Toprak Kovgunları, Ankara'nın uçsuz bucaksız gecekondualarını anlatıyor. Yozgatlılardan, Keskinlilerden, Çankırılılardan, Çorumlulardan oluşan, bir evlik yer için adam öldürülen, bireyin yitip gittiği, köyle kent arasında mahsur kalan bir dünyayı, çamur deryası, toz bulutu içinde su kavgası yapan kadınların öykülerini anlatıyor.

Türker Alkan, Radikal, 13 Haziran 2000

Toprak Kovgunları bize ... yitik insanları anlatır. Hinlikleri, kinleri, hayalleri, beklentileri, hınzırlıkları, umarsızlıkları, ikiyüzlülükleri, sevgileri ve aşklarıyla yaşamın içindeki (ama yaşamın dışına düşmüş, belki de yaşamın tam ortasında yer alan) yitik insanları...

Cengiz Temuçin Asiltürk, Cumhuriyet Kitap, 30 Mart 2000

Romanda sık sık kötü yaşam koşullarının bozduğu, yoldan çıkardığı, tükettiği, dar kafa yapılarıyla acımasız davranışlara, hesaplara yönelmiş kişilerle karşılaşırız. Ama onlara pek kızamıyoruz. Kemal Ateş'in başansı işte burada, sürekli kaynayan bir dedikodu kazanı içinde yürekleri taşlaşanlara kızmadan önce, onları o duruma iteyen çevre koşullarını gözler önüne sererek okurunu biraz da bu koşulları düşünmeye, algılamaya çağışında.

Mehmet Seyda, Hürriyet Gösteri, Temmuz 1982

Toprak Kovgunları, günümüz Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi akımın başarılı bir romanıdır.

Burhan Arpad, Cumhuriyet, 25 Mayıs 1982

Kemal Ateş

Türkçem Mahzun Ben Mahzun

abc
çde

Vaktiyle TRT'de güneş tutulmasını anlatan bir program izlemiştim. Spiker konuştuğu gökbilimci konuya evrenin bir sınırı, ulaşabileceğimiz bir sonu olup olmadığını sormuştu. Gökbilimci uzman şöyle bir gülümsedi. "Biz varsaydığımız sınırlarına yaklaştıkça, o sınır bizden uzaklaşır." diye açıkladı bu kaşık durumu. Yani evrenin sınırları var, ama biz yaklaştıkça uzaklaşan bir sınır bu. Evren için yapılan bu açıklama, dil için de geçerlidir. Biz dilimizin sınırlarına yürüdükçe, o sınırlar bizden uzaklaşır. Sürekli genişleyen, uçsuz bucaksız, seslerle, sözcüklerle dolu bir balon düşünün. Bu balon sürekli şişebilir de, sönebilir de... Başka dillerin yoğun baskısıyla sönebilecek bir balon gibidir dil, ancak kendi olanaklarını harekete geçirerek (edebiyatta, bilimde, eğitimde) sınırlarına doğru yürürseniz, bu esnek ve canlı evren genişler.

Geride bıraktığımız kocaman bir tarihten hiç ders almamış gibi görünen iki anlayış, eğitim ve bilim kurumlarımızı zorluyor.

Bunlardan birincisi, önce tercüman, sonra bilim adamı olmamızı istiyor. Onlara göre varsa yoksa İngilizce... Makalelerinizi İngilizce yazarsanız on beş puan, Türkçe yazarsanız beş puan. Bu, açıkça kendi dilimizi cezalandırmak değil mi? İkinci anlayış ise, önce imam, sonra bilim adamı, öğretmen, gazeteci, bankacı olmamızı istiyor. Onlara göre Osmanlıca'yı, Arapça ve Farsça'yı herkes öğrenmeli. Türkçe iki cepheden böyle zorlanıyor.

Bu durumda "Türkçem mahzun, ben mahzun!" demez misiniz?

Bu iki anlayışa karşı ses bayrağımızı dalgalandıracak üçüncü bir gücü canlandırmak zorundayız.

Kemal Ateş



Demir Özlü

Dalgalar

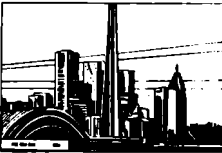


O büyük dalgaları taşıyan yersarsıntısının yaklaştığından habersiz yüzbinlerce insanı, kendileri için yaratıldığını sandıkları dünyada ölüm bekliyordu. Doğanın gözünde insanlar küçücüktü. Filler ise kocaman. İşte bu yüzden, yalnızca filler kurtulabildi bu felaketten. Sarsıntının yaklaştığını hissedip dağlara kaçan filler... Emil'in düşlerindeki kırmızı ve mavi filler...

Bu romanda yazar, içinde yaşadığımız güncel uygarlığa bütünüyle karşı çıkıyor ve çağımızın hiç de gurur duyulacak bir çağ olmadığını mutlu şaşkınların yüzüne vuruyor.

Demir Özlü

Amerika 1954

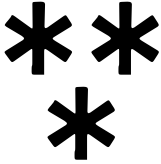


'Hepsi, hepsi çok güzel,' dedi Penelope. Onun oturduğu apartmana yaklaşmışlardı. Kollarını Harun'un boynuna doladı. Solumasıyla inip kalkan göğüsleri Harun'un göğsüne dayanıyordu. Harun'a sarılmışken hafifçe titremesi derinleşen bir duygunun işareti gibiydi. Kaldırımında gergin duran bacakları Harun'a sevgiden doğan ama nasıl oluştuğu belirsiz bir güven duygusu veriyordu. Güvenilebilir bir insan böyle durabilirdi ancak. 'Benny Goodman'ı dinleyeceğiz,' dedi. 'Peggy'yi sevdinse, onu da... Ne mutlu ki swing çağında yaşıyoruz.'

Demir Özlü'den alışılmadık bir "mutluluk romanı"...

William M. Thackeray

Gurur Dünyası



Türkçesi: Nihal Yeğınobalı

İngiliz edebiyatında devrim niteliği taşıyan ve gerçekçi akımın en güzel örneklerinden biri kabul edilen *Gurur Dünyası*, hiciv ustası Thackeray'ın Napolyon Savaşları sırasındaki İngiliz toplumuna eleştirel, alaylı ve sevecen bakışını yansıtır.

On dokuzuncu yüzyılın başındaki İngiliz toplumunu bütün çeşitliliği ve değişikliği içinde yansıtmaları açısından Thackeray'ın başyapıtı sayılan *Gurur Dünyası*, anlatımın ustalığı, karakterlerin incelikli biçimde yansıtılması ve betimleme gücüyle, döneminin en önemli romanlarından biridir. Kurgunun çekirdeğini, birbirine zıt kişilikte iki yakın kız arkadaşın ve onları seven-sevmeyen erkeklerin, savaş yaşantılarıyla harmanlanmış aşk serüvenleri oluşturur. Amelia'nın yumuşak başlı ve uysal olduğu yerde; arzulu, zevk düşkünü olan pervasız arkadaşı Becky, edebiyatta eşine az rastlanır, çarpıcı bir karakterdir.

İngiliz edebiyatının en önemli yazarları arasında yer alan, eserleri defalarca tiyatroya ve sinemaya uyarlanan Thackeray için, ünlü İngiliz yazar Anthony Trollope şöyle der:

Thackeray, edebiyat dünyasının bugüne kadar tanıdığı en büyük yıldızlardan biridir...



James Morier

İsfahan'dan İstanbul'a

Hacı Baba'nın Maceraları



İngilizce Aslından Çeviren: Nihal Yeğınobalı

İsfahan'dan İstanbul'a Hacı Baba'nın Maceraları ilk yayımlandığı zaman, yazarının İzmir doğumlu bir İngiliz olduğuna inanılmamış, gerçek yazarın James Morier adının arkasına sığınan bir İranlı olduğu iddia edilmişti. Kitabın yayımlandığı 1824'te, İran'ı ve Osmanlı'yı bu kadar bilerek anlatmanın başka türlü mümkün olabileceğine inanmak zordu...

Döneminin geleneklerini, zanaatlarını, günlük yaşamını, sevdalarını, aşiret ve saraylarını anlatan bu kitap, İngiltere'nin Doğu'daki etkisi ve kahramanının İstanbul'a uzanan hikâyesiyle, o yılların siyasi panoramasının, macera romanı tadında kara mizah dolu bir hicvidir. Roman, iyiliği ve kötülüğü sorgulamasının yanı sıra, Doğu-Batı, İranlı-Osmanlı karşılaştırmasıyla birey ve kimlik sorununu inceleyen felsefi bir boyut da içermektedir. Morier, birinci ağızdan anlatımını geleneksel "masalcı derviş" rolüyle pekiştirerek esere ayrı bir zenginlik kazandırmış, *Binbir Gece Masalları*'nı çağdaş romana taşıyan bir zincir örmüştür.

Joseph Conrad

Gizli Ajan



Türkçesi: Süha Sertabiboğlu

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan medyasının atıl yaptığı kitapların başında gelen *Gizli Ajan*, terörizm konusunda yazılan ilk romanlardan biri ve bir başyapıt olarak anılmaktadır. Joseph Conrad'ın Greenwich Gözlemevi'ndeki gerçek bir bombalama eyleminden esinlenerek yazdığı bu roman, politik şiddetin anlamsız doğasını sergilemekte.

Gizli Ajan, bir casusluk ve politik şiddet romanı olarak tanımlansa da, aynı zamanda insan psikolojisine dair derinlikli, sarsıcı gözlemleri ve çözümlemeleriyle, ortaya koyduğu unutulmaz karakterlerle, Conrad'ın yüzmüncü yüzyılın ilk büyük yazarı olarak tanınmasını sağlamıştır. Bundan yaklaşık yüz yıl önce ilk yayınlandığında, karanlık doğası nedeniyle sansasyon yaratan bu kitap, bugün hâlâ tüm dünyada ilgiyle okunmakta.

Gizli Ajan'da, masum insanların ölümüyle sonuçlanan böylesine "anlaşılmaz" eylemlerde bulunanların zihinlerinde neler olup bittiğini açığa çıkaran Conrad, terörizmin günümüzdeki "açıklanamaz" yıkıcılığına ilişkin öngörülerini nedeniyle, edebiyatın Nostradamus'u olarak adlandırılmaktadır.

Kemal Ateş



Çürük Kapı

(Çürük Kapı'da) iyi bir hikâyecilik yeteneğiyle karşı karşıyayız. Bir ilk kitap bu kadar yalın, kusurdan uzak, insancıl bir sevgiyle dolu, anlamda bu kadar ilginç, konuşturup tipleştirmede bu kadar ustaca olabilir.

Rauf Mutluay, *Varlık Yıllığı*, 1979

Kemal Ateş, yerel olanın albenisine kaptırmıyor kendini. Dilin kendine özgü semantiğini önemsiyor ve ona bağlı kalıyor.

Ahmet Telli, *Tiyatro*, 1979

Gecekonduları oluşturan halkımızın bir kesitini, davranışları ve ruhsal durumlarıyla, bize Kemal Ateş'ten daha başarılı biçimde yansıtan öyküleri daha önce okumamıştım.

Mehmet Seyda, *Aydınlık*, 28 Temmuz 1980

Kemal Ateş'in bir dönemde büyük umutlarla köyünden kopup gelen insanların yaşamlarına olan tanıklığın 2000'li yılların Türkiye'sinin yazınında önemli bir yer tutacağını söyleyebiliriz. Köylerden kentlere akıp giden insanlar, o insanların ufalanan kimlikleri, yaşamlarını bekleyen tuzaklar, yitirilen umutlar, verilen kayıplar, aranılanın bulunamaması... bir yazarın aynasına nasıl dökülüyor görüyorsunuz. Kemal Ateş, öykülerini öylesine inandırıcı bir zemine oturtuyor ki kimi zaman o öykülerin kişilerin-

o kişileri
entlerinde

Öykülerini
bir çiçek
acaksınız.

Ahmet Özel, *Cumhuriyet Kitap*, 2 Eylül 1999